СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

38 (934), 21—27 вересня 2017

Організатори та учасники арт-виставки “З іменем Сковороди крокуємо в майбутнє” (чит. стор. 9)

Суспільне — за формою, залежне — за фактом

Микола ЦИМБАЛЮК

Більше трьох років минуло з часу кульмінації Революції гідності. Здавалося, після тих кривавих подій на Майдані і ще кривавіших — на Донбасі, Україна, її правляча верхівка, суспільство мали б зробити належні висновки. Але очільники держави й надалі мислять і діють у традиціях позавчорашнього дня, йдучи у фарватері північного ворога і дбаючи насамперед про власні інтереси. Це особливо видно на стані інформаційної безпеки. Наша держава, не перший рік перебуваючи в екстремальних умовах, досі не має ефективного публічного інституту, головне призначення якого — задоволення інформаційних потреб суспільства і захист національного інформаційного простору. А думка і позиція передових лав українського суспільства залишаються голосами волаючих у пустелі. Про це йшлося в інформагентстві “Українські новини” під час круглого столу на тему “Суспільне мовлення. Ризики та загрози інформаційної безпеки України”. Організатори заходу — ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, громадські об’єднання “Українська Альтернатива”, “Держава майбутнього” та ін.

Перед тим, як перейти до дискусії, ведучий, *голова ВГО “Українська Координаційна Рада”* **Андрій ХОМА** одразу закцентував увагу учасників на тому, що суспільне телебачення і радіомовлення є одним із головних інструментів забезпечення зв’язку влади і суспільства, протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам. Але не менш важлива його роль у формуванні громадянського суспільства в державі.

Павло МОВЧАН, *голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка* повідомив, що щойно закінчила роботу Головна рада Товариства. Серед питань, які вона розглядала, одним із найважливіших було питання про інформаційну безпеку, зокрема і про ті тривожні тенденції, що почали проявлятися в Суспільному мовленні ще до того, як його очолив Зураб Аласанія.

П. Мовчан нагадав, що проблема захисту національного інформаційного простору виникла не сьогодні. Це намагалися вирішити 24 роки тому депутати демократичного блоку парламенту України і представники громадськості, ініціювавши створення громадської ради з його захисту. Тоді несподівано для всіх Л. Кучма став президентом. Незабаром створили відповідне Міністерство інформації, яке очолив Зіновій Кулик, і тоді ж розпочалося роздержавлення всіх державних національних каналів. Водночас запустили неконтрольований процес переходу медіа-простору в руки олігархічних груп. Чемпіоном серед олігархів з контролю над телебаченням став зять Кучми Віктор Пінчук. Нині він має в своєму активі три телеканали — ICTV, СТБ і Новий канал. Вони входять у пінчуковий холдинг StarLightMedia (власниками є сам Пінчук і його дружина Олена, донька Кучми).

Крім цього, за президентства свого тестя Пінчук придбав й інші медіа-активи: у холдинг увійшли музичні канали M1, M2 та QTV. Загалом канали Пінчука охоплюють 22 % української телеаудиторії (згідно з дослідженням Інституту масової інформації). Це більше, ніж частка інших олігархів: Inter Media Group Д. Фірташа, 1+1 Media І. Коломойського, Медіа-Групи Україна Р. Ахметова.

— Ми розуміли, — зазначив П. Мовчан, — що наша держава втрачає контроль над найважливішими позиціями, які гарантують її безпеку. Оскільки ми були в почині і державотворення, і захисту, то, зрозуміло, що в перші роки незалежності не всі збагнули, наскільки інформаційна безпека є важливою для України. Власне, створивши таку раду, ми сподівалися, що зможемо впливати на кумівську політику. Але ми прорахувалися — канали вислизнули з рук держави.

Нині ми свідки продовження надзвичайно небезпечної тенденції. “Просвіта”, “Українська Альтернатива” вже неодноразово зверталися через різні комунікативні канали у різних форматах, зокрема й через круглі столи до влади і суспільства. Бо руйнівні тенденції, започатковані ще за часів Л. Кучми, дедалі більше набирають непоправних обертів. Вони реально загрожують національній безпеці.

На жаль, ще ніхто до кінця не усвідомив і не дав оцінки тому, що відбулося і відбувається в Україні. Інформаційна сфера в Україні надзвичайно звужена. Захист нашого інформаційного простору шляхом квотування російськомовного контенту, за твердженням експертів, малопродуктивний. Обмеження — це не той шлях. Україна як держава має і мусить дотримуватися тих національних принципів, на яких стоять більшість успішних країн світу. Це насамперед домінанта національно-державна.

Закінчення на стор. 3

ГОТУЄМОСЯ ДО ЮВІЛЕЮ

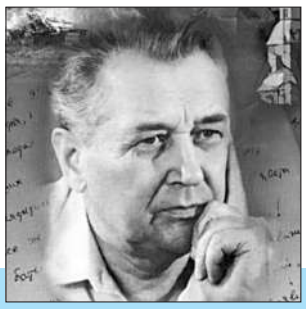

2

СЕНСАЦІЙНА ЗНАХІДКА

6

ПРИКЛАД НЕСКОРЕНОСТІ ДУХУ

8

БИЙ, ДЗВОНЕ МИРУ!

10

МІШОК ІЗ ГРІШМИ

14-15

“Плекати та примножувати свої сили, таланти, волю, віру навколо рідних, українських цінностей”.

Олена БОНДАРЕНКО

Шашелі

Ліфт. Двоє попутників. Один — просто попутник. Другий — якийсь діяч у компартії.

“Всьо, близітся окончатєльний распад”, — зненацька задоволено проголошує компартієць. Просто попутник зітхає: “Та крові ж скільки проллється...”

“А ми уже і так... навалялі...” — констатує перший.

Я мовчу. Бо моя реакція додасть компартійцеві гарного настрою, й він займатиметься підриванням основ іще з більшими вогником і завзяттям.

У парламентській фракції КПУ цей пещений пузань був “розподілений” на “бандерівську” тематику. Його пласкі виступи зводилися до одного й того самого: нє допустім “героїзації”, “популярізації”, “бандерізації”. Ще він був “закріплений” за Донецьким регіоном і сумлінно їздив туди нацьковувати місцевих на все, що Україна.

Те, що впродовж багатьох років поспіль товаріщі “навалялі”, породжувалося не стільки їхньою колективною параноєю, скільки становило складову продуманої, організованої кампанії, тяглої в часі й розрахованої на отой самий “распад” країни, ненависної імперському серцю їхніх господарів. А вже що вони “навалялі” в Донбасі, відчуває нині на собі кожна українська родина.

Тим часом післямайданна влада трохи пововтузилася із забороною компартії, включно зі втечами суддів просто з процесу; активні громадяни повалили ленінів і пішли по хатах; ми всі заспокоєно забули про існування того, що поза нашим полем зору продовжує активно існувати.

І справді — досить-таки активно. На компартійному сайті щось регулярно оновлюється. Ватажок дає інтерв’ю зарубіжним ЗМІ про “фашизм” і “гражданскую войну”, зустрічається з керманичами “братніх партій”, вигулькує на берегах теплих морів, у межичассі повчаючи “наРРРод”. На місці все ті ж заяложені кліше про “переписування історії” та “пєщєрних націоналістов”. Щоправда, з інвективами поакуратнішало: жодної адресності, все якісь безликі “націонал-олігархі” та “кровопівци”. Словом, заняття найдавнішою професією хоч і не таке прибуткове, як раніше — вік, що не кажіть, — та плоди, бачиться, ще дає...

Я про них, “найдавніших”, теж, чесно кажучи, дещо призабула. Бо не до них якось. Бо війна і гинуть кращі. Бо втікають за кордон молодші й розумніші. Міста задихаються в щупальцях ігрових притонів, і наркобариги, не криючись, повсюдно рекламують свій смертоносний товар. І люди нишкнуть перед зростаючим беззаконним всевладдям. І медична-пенсійна реформи грядуть невідворотно і грізно, як цунамі, змушуючи “маленьких українців” зіщулюватися, почуваючись дедалі меншими. Й мордаті у вишиванках, усеїдні та нахраписті, дедалі більше скидаються на похапцем осучаснених пацанів Януковича...

Та на тлі цього хорору призабуті позашлюбні діти “свєтлого будущєго” тихо і методично, як шашелі, підгризають підвалини нашої й без того хисткої домівки. Вони шепочуть свої непристойності про “распад” скрізь, де лише виникають (с людьмі нада гаваріть вєздє). Роблять регулярні агітаційні вилазки на неокуповані сепарами території Донбасу. Вони активно чекають на свою годину. І їхнє активне чекання звідкись фінансується. З-за порєбріка? Чи не лише?..

Насправді курячий генерал Сашка Захарченко зі своєю “Малоросією” й недозаборонений компартієць говорять одне й те саме. І насправді їхнє існування однаково корисне владі: й тамтешній, кремлівській, і тутешній —“воюючій”. Тій — зі своїх зрозумілих причин. Цій — бо згуртовують українців під гаслом: “Зачіпати владу — розхитувати державу!” Себто, спонукають нас лишити владі на поталу рідну країну, якою влада гендлює з великими для себе прибутками.

Одразу внесу ясність: до “зрадофілів” я не належу. Рівно ж як і до “порохоботів”. Я належу до тих, хто знає: Україна буде, і вона буде сильною й щасливою. Треба тільки відмовитися від філософії “життя одним днем”, що до неї нас ненастанно схиляють “реформатори злиднів”. І плекати та примножувати свої сили, таланти, волю, віру навколо рідних, українських цінностей.

Відкритий лист родини Олеся Гончара щодо святкування 100-літнього ювілею письменника 3 квітня 2018 р.

Копії:
Президентові України Порошенку П. П., Прем’єр-міністру Гройсману В. Б., міністру культури Нищуку Є. М., віце-прем’єр міністру Кириленку В. А., міністру освіти Гриневич Л. М., меру Києва Кличку В. В., Парубію А. В., Комісаренку С. В., Академії наук України, СПУ, засобам мас-медіа (“Українська Правда”, “Літературна Україна”, “День”, “Слово Просвіти”, засоби мас-медіа української світової діаспори), можливим меценатам і спонсорам, громадським організаціям, небайдужим людям

Наближається 100-ліття Олеся Гончара, класика української літератури, академіка, посмертно Героя України, громадського діяча — 3 квітня 2018 року.

Україна перебуває у стані війни, тож замість проведення пишних заходів: вечорів, концертів, одноразових показових акцій для “освоєння” бюджетних коштів — вважаємо доцільним відзначити цю дату у новому форматі.

Я, Валентина Данилівна Гончар, дружина письменника, — як благодійний внесок з нагоди 100-ліття Олеся Гончара 2018 року передаю для майбутнього музею-форуму письменника його кабінет, архіви, бібліотеку, картини і особисті речі. Музей планується у форматі “живого” музею-форуму, де проходитимуть конференції, творчі зустрічі, презентації. Інститут філології КНУ ім. Шевченка (Семенюк Г. Ф.), колектив ІФ, ректор КНУ і вчена рада університету підтримали і уможливили цю ідею, виділивши приміщення для створення музею-форуму Олеся Гончара з окремим виходом на бульвар Шевченка, в музейному серці столиці. Міністерство культури України є куратором цього проекту.

Наголошуємо, що створення музею-форуму при Інституті філології КНУ ім. Шевченка і повне академічне видання творів — це єдино правильне пошанування пам’яті письменника, а не інші пишні короткочасні заходи, недоречні в часи війни.

Родина Олеся Гончара і я особисто продовжуємо шукати кошти на цей проект (оскільки у фінансуванні з боку держави нам було відмовлено), на каталогізацію експонатів, архівів і бібліотеки, які я передаю заради створення музею. У бібліотеках світу є такі “живі” музеї, мені довелося побувати в одному — Генрі Менкена, в Балтиморі, США. На власні очі я бачила потік відвідувачів, які, прийшовши по книжку, відкривали для себе через кабінет-музей ще й іншу добу, її контраверсійність, внутрішній світ процесу творчості свого великого земляка. Тому у створюваному нами музеї-форумі Олеся Гончара при КНУ ім. Т. Шевченка крізь “ауру” письменника було б доречно і студентам, і відвідувачам дати відчуття непростої радянської доби і як жилося у ній людям творчим, патріотам, розповісти про їхні поразки й перемоги, заради Правди і нащадків.

В усі часи тоталітарні влади своїх духовних провідників нищили, демократичні ж влади — просто їх не помічали... Створення музею-форуму Олеся Гончара при Інституті філології КНУ ім. Т. Шевченка і повне академічне видання творів, на наше глибоке переконання, і стане достойним пошануванням пам’яті письменника до його 100-ліття.

Опинившись наодинці із вирішенням фінансування музею (перевезення та реставрації експонатів і підготовки приміщення), звертаємось до всіх небайдужих людей і громадських організацій стати меценатами і допомогти цьому проекту будь-яким внеском.

Валентина ГОНЧАР,
дружина Олеся Гончара, заслужений працівник культури, тел. 235-72-06;
Людмила ГОНЧАР,
донька, перекладач з англійської, тел. 235-72-06;
Леся ГОНЧАР,
онука, письменниця, заступник голови ГО “Етнічні козаки Подніпров’я”, тел. 050-353-37-23;
Руслан НАЙДА,
скульптор, 050-353-37-23
2 вересня 2017 року

Георгій ЛУК’ЯНЧУК
Фото автора

Мистецтво, народжене війною

У Національному музеї історії України працює арт-проект “Мистецтво Незалежності”. Цей проект — своєрідна мистецька платформа для українських воїнів, завдяки якій їх “почують” мешканці вільної території України.

У рамках проекту вже відбулися виставки фоторобіт “Життя на нулі” Юрія Величка (позивний “Фотограф”); поезій та фото авторства Максима Кривцова (позивний “Далі”); живопису Павла Кулика (позивний “Барклай”), а також урочисте передавання половецької “баби” Історичному музею, яку бійці “Азова” дивом врятували від обстрілів бойовиків і вивезли з окупованої території Донбасу.

У вересні розпочався новий цикл зустрічей із воїнами, які в зоні АТО втримували незалежність України, та презентації фільмів і книг про Донбас і Крим. Перша така зустріч — презентація художньо-документальної стрічки “Крим. Спротив” із подальшою дискусією-обговоренням. Автор ідеї і сценарію фільму — заступник міністра інформаційної політики України Еміне Джапарова. Головний герой картини — реальний іноземний дослідник Джеймс (Остін Черрон), який вивчає історію кримських татар. Він приїхав на півострів відразу, як дізнався про присутність невідомих “зелених чоловічків”, аби дослідити, що насправді відбувається в Криму. Це стрічка про захист України в Криму, про кримських татар та українців на півострові, які наразі стали головною мішенню для окупанта, але продовжують боротися: хто у в’язницях, хто на свободі, хто в окупованому Криму, а хто на материку.

Наступний захід проекту — презентація видання Євгена Положія “Іловайськ” та перегляд документального фільму “Чорні тюльпани Донбасу” авторства Юрія Коваленка. Він десятки разів їздив у зону АТО, щоб знайти рештки загиблих воїнів і цивільних на Донеччині. Наразі їм вдалося знайти та перепоховати понад 600 загиблих. Юрій Коваленко каже, що є такі моменти, які може пояснити лише він. На зустрічі волонтер розповів про пережитий важкий досвід і відповів на всі питання зацікавленої публіки. Серед питань були і дуже гострі. Зокрема про те, чому життя кожного українського героя цинічно оцінене державою в медалі “За Мужність” аж III ступеня (??!).

Волонтер місії “Чорний тюльпан” Юрій Коваленко, Євген Положій — журналіст, письменник, та керівник проекту “Життя на нулі” Інна Єрмакова на презентації книги “Іловайськ”

Євген Положій — журналіст, письменник, головний редактор кількох видань. 2015 року написав роман у новелах “Іловайськ”, який називає “Розповідями про справжніх людей”. Євген Положій тривалий час по всій Україні зустрічався з бійцями, які повернулися з фронту і були під Іловайськом. Записав десятки свідчень і вирішив подати їх як художній текст, а не у збірці інтерв’ю. Адже, за його словами, деякі історії потрібно було узагальнити, для декого вигадати псевдонім, а дещо з почутого відсіяти. Роман побачив світ у видавництві “Фоліо”. “Іловайськ” отримав спеціальну відзнаку громадського журі Львівського книжкового форуму.

Відбувся концерт фортепіанної музики Ігоря Михайлишина (позивний “Піаніст”), юриста за освітою, бійця батальйону “Донбас—Україна” ЗСУ, інструктора зі стрілецької та гранатометної справи. Хлопець під час Майдану на морозі грав Шопена, Баха, Бетховена. Після Майдану була війна та 120 днів полону в Іловайську. В полоні Ігор знайшов зламаний музичний інструмент, відремонтував його і рятувався музикою. За його словами, музика — це мова, яку розуміють навіть вороги. Після двох років війни Ігор Михайлишин, демобілізувавшись, вступив до Київського інституту музики ім. Р. Глієра.

У всіх творах, народжених війною, чітко проглядається біль і надія, якими сповнені душі наших воїнів. Перебуваючи в епіцентрі війни, вони не зачерствіли, не зламалися, не закрилися від світу — вони готові нас збагатити тим тяжким і водночас життєствердним досвідом. Їхній дарунок нам — не тільки мирне небо, а й можливість через мистецтво відчути емоції людини “на нулі”. Це та пам’ять, яку ми маємо зберегти для нащадків...

Цей проект — це можливість для військових за допомогою творчості пройти певну психологічну реабілітацію, розповісти про цю війну та про роль людини\особистості у ній. А для глядачів — через мистецькі твори наблизитися до розуміння цього досвіду. Це місток між двома світами, яким повинні йти водночас з двох сторін назустріч.

Проект “Мистецтво Незалежності” триватиме до 31 жовтня.

Суспільне — за формою, залежне — за фактом

Закінчення. Початок на стор. 1

За совєтських часів, коли ми чули: “Говорить Київ, слушайтє Москву!”, то бачили у всьому й усвідомлювали свою залежність від метрополії. Ми це пережили. Сьогодні ж, коли я, наприклад, слухаю “Голос століци”, коли дивлюся канали 24, 112 (можу назвати майже всі канали), то складається враження, що час повернувся назад. Я бачу на теле- і радіоканалах усе тих же російських делегованих журналістів (абсолютно переконаний, що вони делеговані ФСБ Росії). І коли ті, хто, здавалося б, повинні були за логікою речей зникнути з українських каналів, продовжують працювати не на нашу країну. Більше того, руйнування загальнонаціонального простору набуває нових рис і стає визначальною тенденцією, не втрачаючи своєї методичності й антиукраїнської спрямованості. І це бачимо не лише в столиці, а повсюдно в областях.

Із цим безпосередньо пов’язано створення Суспільного мовлення і обрання його очільника. Українська громадськість ніяк не може втямити, як Зураба Аласанію, нині президента Суспільного мовлення, якому ще недавно висловив недовіру колектив НТКУ, шляхом маніпуляцій і “договорняків” знову повернули до влади. Зрозуміло, що не останню роль тут зіграла партія “Батьківщина”. Але це, як стверджують аналітики, Піррова перемога політичного альянсу, до якого увійшли Аваков, Турчинов і Юлія Тимошенко.

Отже, призначення чи то пак “обрання” Аласанії на другий термін є антидержавним кроком і мета його — доруйнувати те, що поки що називається українським інформаційним простором. Його має завершити цей закликаний легіонер харківської групи.

Так звана харківська група добре відома. Століття тому, за часів Української революції і боротьби за відродження Української держави 1917—1920 рр., їхні попередники вже реалізували московсько-більшовицький проект. Тоді теж було розіграно карту створення запасної столиці у Харкові, щоб підмінити Київ. Таким чином і сьогодні Харків (харківське угруповання) готують як майданчик для майбутніх, тепер уже московсько-путінських проектів. Що там присутня рука ФСБ, Москви, для мене немає жодних сумнівів. Як нема жодних сумнівів щодо того, що руйнують систему українських ЗМІ не для того, щоб примітивно зачистити майданчики, привласнити нерухомість і майно. Маємо інформацію, що теле-радіостудійний комплекс на Хрещатику, 26, уже демонтують. Редакцію каналу “Київ” уже викинули з їхнього приміщення на Хрещатику, 6. Тимчасово його перевели на Хрещатик, 26, а згодом усіх заженуть під “олівець” (телестудійний комплекс на Дорогожичах). Відомий режисер, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка Леонід Мужук стверджує, що й “олівець” сам по собі незабаром може впасти, якщо таке “реформування” не зупинимо.

І тому ми як представники громадськості мусимо вдатися до всіх необхідних важелів впливу, щоб змінити ситуацію, поки не пізно. Ми не можемо бути просто спостерігачами того, як нашу Українську державу, яку ми починали будувати на демократичних, національних засадах, зокрема й в царині інформаційної безпеки, через так зване роздержавлення прискорено ведуть до руйнації. Цього ми допустити не можемо.

Микола ГОЛОМША, *голова партії “Патріот”, співголови громадського об’єднання “Українська Альтернатива”:*

— Доти, доки держава має ЗМІ, які підконтрольні тільки фінансово-промисловим групам, що продукують залежний контент, олігархічні групи, а через них Москва ***маніпулюватимуть суспільною думкою, керуючись лише своїми інтересами. Тому ми мусимо погодитись, що без впровадження суспільного мовлення кардинальні зміни в країні неможливі.***

Наше Суспільне телебачення і радіомовлення України (НСТУ) утворене у формі публічного акціонерного товариства, 100 % акцій якого належить державі. Взагалі існують загальновизнані принципи функціонування суспільного мовлення. Одне із них — його незалежність від влади та бізнесу.

— У статті 6 Закону передбачено, що Статут цього медіа затверджує Кабінет Міністрів України. Таким чином це дає змогу Уряду впливати на головний документ, яким у своїй господарській діяльності керуватиметься НСТУ. Зміни до Статуту також вносяться Кабінетом Міністрів України за поданням Наглядової ради НСТУ. На противагу цьому, було б доцільніше, щоб Статут НСТУ затверджувався Верховною Радою України як представницьким органом влади. Це дасть змогу повніше реалізувати визначені у ст. 3 Закону принципи діяльності НСТУ, а також унеможливить потурання органом виконавчої влади, і насамперед Урядом, гарантій незалежності НСТУ.

Найсуперечливішими у Законі є статті, які стосуються фінансування медіа НСТУ та управління його майном. Закон визначає, що держава забезпечує належне фінансування НСТУ, яке передбачається окремим рядком у Державному бюджеті України та становить не менше 0,2 % видатків загального фонду Державного бюджету України за попередній рік. Такий механізм фінансування дає владі важелі впливу на функціонування НСТУ.

Наприклад, 2017 року НСТУ повинна була отримати 1,28 млрд грн (близько 47 млн євро). Утім, державний бюджет на 2017 рік передбачає, що НСТУ отримає лише 970 млн грн, що створює на самому початку реорганізації дефіцит у понад 300 млн грн (Додаток № 3 до Закону України “Про Державний бюджет України на 2017 рік”).

Звичайно, згідно з Законом, воно може отримувати прибутки від продажу власної теле- і радіопродукції, плати за користування авторськими та суміжними правами; державного і місцевих бюджетів; добровільних і благодійних внесків, пожертвувань фізичних і юридичних осіб тощо.

На практиці всі інші джерела фінансування (окрім фінансування з державного бюджету) ефективно ще не запрацювали. Більш того, майно НСТУ і надалі залишатиметься у власності Кабінету Міністрів, що надає владі ще один важіль впливу на це медіа.

Звернімося до досвіду Європи. Там Суспільне мовлення існує близько 90 років. При цьому вже відпрацьовані кілька схем його фінансування. Основним джерелом мають бути внески громадян, але найчастіше життєдіяльність ЗМІ підтримує кілька джерел. Основне джерело фінансування — це збір від телеглядачів і реклами. На другому місці за поширеністю — “держбюджет і реклама”, на третьому — “збір з глядачів + реклама + безпосередня бюджетна підтримка”.

Одним із перших незалежних каналів, що завоював нині світову популярність, стала компанія

BBC. Телебачення фінансувалося за рахунок глядацьких внесків ще з часів зародження ТБ. На сьогодні внесок глядачів становить 70 %, решта — реклама та підтримка з держбюджету. Контроль діяльності здійснюється спеціальною радою з 12 осіб, яких призначає королева на підставі пропозицій уряду.

Схема фінансування громадського телебачення за рахунок спеціального збору поширена і в інших країнах Західної Європи. У Швейцарії на ці кошти існує близько 7 телеканалів і 18 радіостанцій, які ведуть мовлення на кількох мовах. Мовне розмаїття при невеликій кількості населення стало причиною рекордного для Європи розміру збору: 169,15 швейцарських франків за радіо плюс 293,25 за телебачення. Від сплати збору звільняються пенсіонери та люди з обмеженими можливостями. При цьому така плата покриває тільки 70 %, а решта — реклама, яку, звичайно, намагаються обмежити, щоб глядач бачив різницю між комерційним каналом і публічним.

За способами оплати існує також велика різноманітність. Наприклад, у Польщі, Румунії, Сербії, Македонії, Чехії, Великобританії оплата за суспільне ТБ включена в рахунок за електроенергію. Але не всі вважають це справедливим, оскільки не всі, хто платить за електроенергію, дивляться ТБ.

Щодо України, то ми на етапі підготовки законодавчої бази для суспільного мовлення обрали різнопланові джерела фінансування, які наразі, окрім державного ще не запрацювали належним чином.

Інша, не менш важлива проблема — це діяльність регіональних мовників (обласних державних телерадіокомпаній (далі — ОДТРК) та їхнє фінансування, яке б забезпечувало справжню незалежність від впливу місцевої влади на місцеве телебачення. Багато хто вважає, що достатньо перебудувати державний телеканал на громадський, і він відразу стане незалежним, даватиме якісний, об’єктивний матеріал. На превеликий жаль, це не так.

У нас досі не визначено, яким чином буде забезпечуватися медіапростір у регіонах, і насамперед — щодо його фінансування. Не дав відповіді на це питання і Уряд, ухваливши 5 серпня 2015 р. горезвісну постанову № 567 “Деякі питання утворення публічного акціонерного товариства “Національна суспільна телерадіокомпанія України”. Вищезгаданою постановою запущено процес реорганізації **32** суб’єктів медіа простору — Національна телекомпанія, Національна радіокомпанія, Державна телерадіокомпанія “Культура”, Державна телерадіомовна компанія “Крим” і всі обласні державні ТРК.

Отже, можна з певністю стверджувати, що маємо відсутність чіткої концепції побудови Суспільного телебачення і радіомовлення в Україні. Це виявляється насамперед у:

а) недосконалості територіальної структури Суспільного телебачення і радіомовлення в Україні, який би враховував необхідність забезпечувати медіапростір у регіонах;

б) залежності від суб’єктивних чинників фінансування Суспільного телебачення і радіомовлення;

в) як наслідок, збереженні економічних чинників впливу на Суспільне телебачення і радіомовлення.

За всіма подіями, що відбуваються з так званим реформуванням українського медіапростору простежується не лише низка недоопрацювань і системних помилок, а й кримінальний шлейф. **Євген КАЛЕНСЬКИЙ,** *екс-віце-президент НТКУ,* торкнувся недавніх сторінок з біографії Зураба Аласанії, коли він був гендиректором НТКУ.

Ніби підсумовуючи дискусію на круглому столі, *співголова Української Альтернативи, академік НАПНУ, член Головної ради Товариства “Просвіта”* **Георгій ФІЛІПЧУК** зауважив, що тут зібралися небайдужі люди згідно зі своїм конституційним правом ст. 17 Конституції України. Там зазначається, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, ***справою всього Українського народу***.

— За умов нинішньої російсько-української війни не лише кожне слово, — сказав він, — а й чин мають величезну потенційну вагу. Перемагає або зло, або добро. Якщо ми не байдужі до долі своїх співвітчизників і нації, держави, то зобов’язані звернутися до нашого народу, де українці як титульна нація становлять 90,6 % на теренах України. По всіх законах України і ООН вона наділена всіма правами державної нації. Ще французький психолог і філософ Гюстав Лебон у праці “Народи і нації” писав: “Народи можуть багато чого втрачати на своєму шляху — територію, ресурси, навіть державність. Але вони здатні повертати втрачене за однієї умови — якщо зберегли душу свого народу”. Так-от якраз за душі українців, проти їх колонізації одвічним нашим ворогом сьогодні триває війна і на східному фронті, і в інформаційному полі.

— Хіба сьогодні в діях окремих представників влади ми не бачимо пролонгації постколонізаторської політики? — запитує він. — І ми хочемо, щоб у нашому інформаційному просторі були інші речі? Вони кажуть: говорімо спочатку про економіку, а вже потім про душу. А я хотів би зробити таку поправку. За останніми даними міжнародних експертів — Асоціації бухгалтерів, Україна посідає “почесне” 3-тє місце в світі за рівнем корупції, — 1-ше — Азербайджан, 2-ге — Нігерія. Корупція в Україні сягає 46 %! Що таке 46 % для України? Це 1 трильйон 93 мільярди гривень! Таку цифру нам навіть важко уявити. Якби ми за останні роки бодай на 10 % зменшили рівень корупції, то Україна отримали б більше 100 млрд грн, які можна було б використати для розвитку і консолідації нації. На те, що формує українську душу, її інтелект.

А тим часом чотири олігархічних групи в Україні, які ніколи не мали нічого спільного з українською душею, які ніколи не мислили українськими категоріями (бо для них Україна територія, на якій можна безкарно заробляти неправедні статки), окупували 76 % теле- і 93,5 % радійного інформаційного простору. То як можна сьогодні, коли нація воює, вийти переможцем у смертельному двобої з переважаючою силою зла, без потужної зброї захисту — інформаційної?

Георгій Філіпчук неспроста згадав про внутрішню окупацію. До цього спровокував його, зокрема, виступ на круглому столі радника прем’єр-міністра України, віце-президента Академії економічних наук України Анатолія Пашка. Академік дозволив собі зневажливо, принизливо відгукнутися на вимогу учасників говорити державною українською мовою. Цей радник третьої особи в державі прирівняв українців до індіанців США. Але з тою різницею, що вони не переймаються станом своєї мови. Що ж, повідомлення про нашу смерть, про що мріє Москва і їхні офіціанти — п’ята колона всередині нашої країни, є передчасним. Незбагненним є факт, чому “друзі народу”, примостившись у верхніх щаблях української влади, безперешкодно продовжують свою руїнницьку роботу не лише в царині інформаційної безпеки.

Микола ЦИМБАЛЮК

“Справжня культура має бути національною. Немає культури без національного обличчя”.

«Полуізбачі» створюють духовно-культурну посуху в Україні

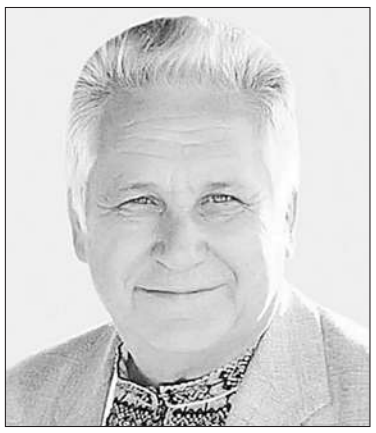

Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету ім. І. Франка

Уродженець Сумщини Іван Низовий закінчив факультет журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка. Жив і працював на Луганщині. Щиро любив цей край, боровся за його українськість. Іван Низовий написав:

“Гниловоди затопили Січі,
Словоблуди мову розп’яли,
Яничари двісті раз по двічі
Прадідівську славу пропили.

На руїні зводимо державу –
Напівхату і полуизбу”…

Сподіваюся, що Ви, шановні читачі, погодитеся зі мною: нині — на 27-му році відновленої незалежності України у нас ще багато аморальних полуізбачєй, які також спричинилися до інформаційно-психологічної і військової агресії РФ проти України.

Психологічно хворі **“полуізбачі”** ніяк не второпають, а може, й не хотять розуміти, що вільна особа, її громадянський, патріотичний дух, всебічний моральний розвиток можливий лише у національно-культурному і високодуховному українському життєвому середовищі, за межами брехні, лукавства, цинізму, насильства, асиміляції, за межами духовно-культурної посухи.

Поняття культура має кілька десятків дефініцій, але сутність їх полягає в тому, що “до складу культури входять мова, мистецтво, фольклор, література, філософія, релігія, звичаї, ритуали, символи”, — наголосила польська дослідниця українського походження Ольга Гнатюк.

Високодуховна національна культура — своєрідний моральний цемент, який скріплює нинішнє суспільство з пращурами та їхньою інтелектуально-духовною спадщиною на засадах гомогенної концепції української ідентичності. Система міжпоколінних національних цінностей і зв’язків забезпечує адекватність повсякденної поведінки, вчинків. Сукупність морально-духовних сенсів називаємо комунікативним кодом національної культури.

Проти історичної тяглості комунікативного коду української національної культури, проти його утвердження не припиняють своєї цинічної політики моксельсько-російські загарбники. 80 років тому, 5 серпня 1937 р., розпочався великий терор у СРСР, під час якого комуністичні опричники жорстоко знищили найбільшу кількість представників української культурної еліти.

Талановитий історик Ярослав Калакура привернув увагу до фальшивої парадигми московських ідеологів про спільну російсько-українську історію, спільну культуру, спільного ворога Росії та України, модель яких всіляко формували у суспільній свідомості, насаджували стереотипи, що єдиним захисником і гарантом існування України є Росія.

Нині маніпулятивна російська пропаганда всілякими способами, формами і методами нав’язує думку, що Росія не воює з Україною, а допомагає, підтримує тих, хто захищає українських громадян від нацистсько-фашистської хунти, що засіла в Києві. Мовляв, білоруси, українці, росіяни — “единый народ — русский”. “Кремлівський ворог, котрий розраховував на військовий бліцкриг, тепер поставив на підрив українського суспільства зсередини”, — наголосила історик і літератор Олена Стяжкіна. Цинічна московська гібридна війна спрямована на те, щоб в українських громадян не відбулася деокупація свідомості, щоби **“полуізбачі”** обіймали провідні посади в державному управлінні.

На жаль, досі чимало людей в Україні не розрізняють понять “знати” і “розуміти”: будь-яку маніпулятивну інформацію сприймають за правду, розповсюджують її, хизуючись своїми “знаннями”. У них відсутнє глибоке розуміння сутності інформації на засадах україноцентризму. Це стосується і деяких політиків, службовців, депутатів, журналістів, які під мелодію російської балалайки в умовах московської агресії проти України пропагують нейтральність. Мовляв, культура поза межами добра і зла. Поза межами політики й війни, вона є загальнолюдською. Кому вигідні ці маніпулятивні навіювання щодо маргінесу української національної культури? Відповідь на це запитання знаходимо також у зіставленні таких цифр. Керівництво СРСР на розвиток культури в Українській РСР виділяло на людину 3,8 карбованця, а в РФ ці витрати сягали 12,8 карбованця. Тарифікація інтелектуально-культурної праці в Росії й нині значно вища за національну українську в Україні.

Зовнішні та внутрішні українофоби всілякими способами нав’язують руйнівні постулати, що бойки, гуцули, лемки, закарпатські русини — це окремі народності, а їхня самобутня культура не є українською. Мета такої маніпуляції полягає в тому, щоби роз’єднувати, сіяти непорозуміння в єдиному українському природно-національному культурному організмі з певними етнографічними особливостями.

Відомий демограф Артур Віртр наголошував, що синдромами занепаду нації є зменшення народжуваності в країні, еротизація мистецтва, схиляння перед чужим і занепад національної культури й мови. Подібну ситуацію, на жаль, спостерігаємо в Україні.

Досі ще не всі в Україні зрозуміли, що російська культурна політика на українському напрямі була повністю інтегрована в загальну стратегію ліквідації української держави. Для російської маніпулятивної пропаганди широко використовують не тільки ЗМІ, а й культурно-розважальну індустрію. Російська культурна експансія проти України здійснювалася свідомо і наполегливо впродовж усіх років незалежності. Цьому сприяла відсутність національної ідеології державного будівництва, концепції культурної, гуманітарної та інформаційної політики.

Доречно наголосити: патріотом України робить не кров, а усвідомлення, що людина — частка своєї Батьківщини і від її честі залежить честь країни. Той, хто губить на життєвій дорозі українські національні й загальнолюдські морально-духовні почуття, цінності рано чи пізно починає служити злу, сприяє **“полуізбачам”** підсилювати духовно-культурну посуху в Україні.

Мовно-культурну шизофренію культивує чимало телевізійних і радіоканалів, власники яких олігархи-чужинці: Україна для них — це лише плідна територія для нечистоплотного збагачення. Вони толерують московський культурний колоніалізм, щоби руйнувати українську культуру зсередини. Наприклад, замість справжнього естетично-морального українського гумору, творцем якого є також коломийський гуморист Микола Савчук, телевізійні канали ТЕТ, ICTV, СТБ та ін. пропагують різноманітні програми, в яких паплюжать українську мову, глумляться над українськомовними піснями, національно-культурними традиціями і звичаями. Українську національну психіку руйнували Тарапунька зі Штепселем, довгоносики, кролики, Сердючка, “Файна Юкрайна” тощо, а нині це аморальне дійство продовжують невмирущий “Віталька”, “Дізель-шоу”, “Одного разу під Полтавою”, “На троїх” та ін. разом із фільмами “Останній Москаль”, “Село на мільйон”. Усіх не перерахуєш. Дійства “95 кварталу”, “Ліги сміху” доносять своїм глядачам ідеї, що українська держава — це несерйозно, українська мова недолуга (хіба що для сміху!), а української культури, українського питомого гумору взагалі немає.

До речі, цього року виповнюється 1165 років давньоукраїнській державі, первинна назва якої Русь. Нестор Літописець у “Повісті минулих літ” запитував “Откуда єсть пошла Руська земля”? І сам відповів: “В літо 852 нача ся прозивати Руськая земля”, тобто задовго (30 років) до появи варяга Олега в Київській Русі. Прадержава українців Русь — метрополія імперії Рюриковичів, які прийшли до Києва зі Скандинавії через Псковські та Новгородські землі, — “стала центром поширення християнства та візантійської форми європейської культури на величезні східноєвропейські та частково азійські простори” (І. Смешко). Понад два століття Русь була одним із флагманів культурного прогресу того часу в загальноєвропейській історії, наголосив професор Ігор Смешко.

Руйнацію давньоукраїнської держави Русь розпочав князь Андрій Боголюбський, матір’ю якого була половчанка. Він у 1155 р. викрав із жіночого монастиря у місті Вишгороді, що під Києвом, ікону Святої Богородиці та втік із нею до Володимира на Клязьмі. Згідно з легендою, цю ікону написав ще святий Лука. До Києва із Константинополя її привезли Рюриковичі. Після викрадення ікони Андрієм Боголюбським її назвали чудотворною іконою “Володимирської Божої Матері”. Спочатку її вважали найбільшою “московською”, а згодом — найбільшою “російською святинею”...

У березні 1169 р. “син землі суздальської” Андрій Боголюбський у союзі з кочовими племенами половців пограбував, зруйнував стародавнє руське-давньоукраїнське місто Київ, проголосив себе Великим князем і заявив про перенесення столиці Великого князівства із Києва до Суздаля. “Азіатська материнська складова кочівника-половця, очевидно, перемогла у крові князя Андрія над європейською батьківщиною” (І. Смешко). Вважаємо, що Андрій Боголюбський розпочав першу етнічну війну моксельців-московитів-росіян проти русичів-руських-українців. Нинішня Російська Федерація продовжує антиукраїнську політику: інформаційно-психологічна, гібридна і військова агресія.

Розбудовуючи нині українську державу, яку хоче будь-що знищити ненаситна Московія, а їй свідомо чи підсвідомо сприяють деякі політики з імперським мисленням з інших сусідніх держав, ми покликані постійно звертатися до нашого минулого та бачити, відчувати у ньому “пульсуючі” точки, які й зараз дають нам життєдайну енергію. Адже всупереч багатьом ворогам український народ жив, зберіг свою культуру, мову, ідентичність. На жаль, нинішні загрози українській культурі й мові набули нових відтінків, які створюють московські агресори, **“полуізбачі”**-п’ятиколонники, грабіжники мільярдери і мільйонери.

По-перше, 80 % населення України за європейськими нормами — бідняки, люди вкрай нужденні і маловмотивовані до культурно-громадянського самоствердження.

По-друге, як можна проводити національну політику державотворення, якщо багато людей, насамперед очільників різних рангів, депутатів, службовців, працівників ЗМІ не відчувають відмінностей між українською і чужою культурою?

Відомий журналіст, культуролог Віталій Портніков у зв’язку з дискусіями про квоти українських пісень на телебаченні, радіо та з приводу того, що “к нам не пускают российских артистов”, звернувся до тих громадян України, для яких рідною досі є **“полуізба”**, а не уквітчана українська хата, не український світлий культурний дім. Прошу уважно прочитати, на мій погляд, важливі роздуми Віталія Портнікова: “25 років поспіль я не втомлююся говорити вам одне і те ж: маєте вирішити, українці ви чи ні? Є у вас своя культура чи ні? Є у вас своя мова чи ні? Є у вас своя гордість чи ні? Не шукайте хорошого чужого пана. Хороший — все одно чужий.

Я — російський філолог. Я закінчив Московський університет. Але тільки вся ця культура — чужа для мене. Просто так сталося. Просто я — не росіянин. І те саме можу написати про італійську, французьку, польську, угорську, японську цивілізації. Я народився євреєм в Україні. Шолом-Алейхем, може бути, не такий великий, як Толстой — але він мене розуміє. Шевченко, може, поступається Гете, — але я його розумію. І тих, для кого він писав, теж. Це ж так просто.

Коли ви навчитеся ставитися до російської культури — і вже тим більше до вульгарної російської “попси” як до чужої — перед вами відкриється величезний світ. Світ чужих культур і світ своєї культури. Втім, я вже не вірю, що ви навчитеся. Більшість з вас так і помре під московські пісні і з образою на Росію, яка не захотіла визнавати ваше право бути європейцями і залишатися в “русском мире” одночасно.

Спробуйте хоча б навчити цього своїх дітей. У вас обов’язково вийде. Вам обов’язково вдасться. Моїм батькам, як бачите, вдалося”.

Отже, справжня культура має бути національною. Немає культури без національного обличчя, стверджував Євген Маланюк. У розмаїтті культур — краса світу і невмирущість людства.

Відомо, що довготривале поневолення України різними колонізаторами негативно впливало на розвиток національної культури. І в Росії, і в Польщі, Румунії, Угорщині, нищення українства було, так би мовити, правилом гарного тону. Прикро про це писати, але правди не сховаєш, — антиукраїнство було державною політикою загарбників. А той факт, що життя під гнітом якось тривало, що були у ньому і позитивні моменти, зокрема й культурні досягнення, аж ніяк не можна приписувати жодному колонізаторові, переносячи на них позитивні українські культурні здобутки. “Бо все позитивне виникало не завдяки, а всупереч гнобленню”, — слушно наголошує культуролог Анатолій Свідзинський.

Національна культура глибоко впливає на всі аспекти людської діяльності, організовує матеріальне виробництво, стосунки людей між собою, а також людини з природою, власне, все її повнокровне буття у світі.

Неперервність національного культурного розвитку — передумова забезпечення незнищенності нації, утвердження української України.

Бережімо українську культуру від сучасних **“полуізбачєй”**, від духовно-національної посухи.

Звітувати є про що

Олександра ПРИХОДЬКО-ВОЗНЯК,
голова Глибоцького райоб’єднання “Просвіти” Чернівецької обл.

Ми, члени ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, завжди шукаємо злагоду, відбудовуємо нашу незалежну Україну. І ось настав час звітувати, а звітувати є про що, бо наше районне об’єднання постійно долучалося до патріотично налаштованої спільноти “Просвіти”. Наші козаки, члени Народного руху, вчителі, працівники медичних і культурно-освітніх установ, Українська Православна Церква Київського Патріархату, мешканці району разом з представниками влади активно готували та проводили державні свята, відзначали знаменні дати. Всі ці події завжди висвітлює наша районна газета “Новий день” (редактор М. А. Шапка) та районне радіо (редактор Г. Т. Безверхній).

Спільно зі священиком Романом Романовичем Грищуком започаткували будівництво храму рівноапостольної княгині Ольги. Нині у цьому прекрасному храмі вже тричі проводили богослужіння на радість усім, хто долучився до цієї святої справи. Наш священик був капеланом в АТО, на Майдані під час Революції гідності. Нині районний осередок “Просвіти” просить обласну організацію нагородити отця Романа Грищука Грамотою ВУТ “Просвіта” ім. Т.Г. Шевченка.

Увага районного осередку “Просвіти” завжди прикута до творчості наших вихованців. Так, завідувач методичного центру Олеся Намака та начальники управління освіти — в минулому Василь Швець, і нині — Василь Барарюк постійно тримають у полі зору національно-патріотичне виховання підростаючого покоління. Серед учнів відбуваються різноманітні конкурси, спрямовані на вивчення творів Т. Г. Шевченка, Л. Костенко, письменників рідного краю. Районна учнівська рада “Лідер” ініціювала проект “Народжені захищати Батьківщину”; цьогоріч діти завершують роботу над цим проектом, і управління освіти узагальнить ці матеріали у збірку-альбом.

Кращих учнів, які посіли призові місця на районних та обласних олімпіадах, управління освіти нагороджує не тільки Грамотами, а й цінними подарунками, також кожен представник юної еліти Глибоччини отримав “Кобзаря”.

Велику роботу проводить і Будинок творчості дітей та юнацтва. В гуртках наші вихованці вчаться декламувати вірші, малювати, вишивати, ліпити, танцювати, фотографувати, розфарбовувати писанки тощо. А керівник гуртка юних мотоциклістів Василь Ткачук навчає їздити на мотоциклах, юні спортсмени перемагають навіть на Всеукраїнських змаганнях.

Також у районі постійно відбуваються спортивні змагання з футболу, волейболу, ручного м’яча тощо. Будують нові майданчики, плідно працює спортивна школа під керівництвом наших учителів Миколи Ляха та Прокопа Стрільчука.

Вдячні голові райкому профспілки працівників освіти Світлані Лазурко. За короткий термін роботи в профспілці вона організувала десятки цікавих екскурсій. Часто підтримувала наші заходи, виділяючи кошти на вшанування письменників, аматорів сцени, учасників спільних засідань, а також на передплату “Слова Просвіти”, сприяла виданню творів наших письменників-освітян.

На кожному черговому спільному засіданні членів “Просвіти” та літературно-мистецької студії “Витоки”, що плідно діє вже сорок років при районній газеті “Новий день”, йшлося про виявлення, підтримку, розквіт і збереження талантів. За сорок років існування літературної студії вона переросла в літературно-мистецьку. І, на жаль, з наших лав відійшло у засвіти більше тридцяти її активних членів. Це були вчителі, журналісти, аматори сцени, музиканти, колгоспники, будівельники, вишивальниці...

Завжди на наші спільні зустрічі приїжджав заслужений працівник культури Кузьма Смаль, привозив свої твори та книги, записував наші пісні, допомагав у їхньому виданні. Часто були присутні Віра Китайгородська, Любомира Паранюк, Тамара Мінченко, Надія Бабич, Марія Пелех, Іван Дерда. Виступали артисти Павло Дворський, Василь Пиндик та ін. Ми підтримували тісний зв’язок з Анною Дущак (нині покійною): слухали її вірші та читали їй свої... Раділи, коли Мар’ян Гаденко організував на її обійсті фестиваль, тоді до неї з’їхалися прихильники з усієї України.

Нині до нас долучилися шанувальники красного слова з інших районів нашої області, надіслали свої твори літстудійці з Донеччини, Миколаєва, Івано-Франківська, Волині... Ось і на це передостаннє засідання до нас завітали цікаві особистості: Наталія Корнута та Наталія Бевцик зі Сторожинецького району. Обидві нещодавно відсвяткували свої дні народження, обидві закохані у світ прекрасного.

Також до нас долучилися члени “Родини” зі Сторожинеччини: Наталія Бевцик, Марія Гулей, Сільвія Гончарюк.

Добре слово слід сказати усім завідувачам бібліотек шкіл, району та сіл, які постійно у пошуках нових методів і підходів до роботи. На базі бібліотек, які вони очолюють, завжди відбуваються відкриті заходи та семінари, особливо цікаві зустрічі з письменниками, лікарями, художниками. Проведені вечори пам’яті Назарія Яремчука, Івана Миколайчука, Івана Франка, Тараса Шевченка, загиблих воїнів АТО...

Особливо плідно працює наше управління культури під керівництвом Олени Рєпіної. Вона дбає про належний рівень проведення різноманітних заходів і змагань.

Добре слово потрібно сказати про Марію Майщук, яка очолює відроджений Глибоцький народний дім. Тут неодноразово збиралися наші просвітяни. Нам вдалося за допомогою Глибоцького управління освіти збільшити передплату “Слова Просвіти”. За це ми дуже вдячні методисту Ніні Трошиній, керівнику “Молодої Просвіти” Людмилі Пенюк, вчителям-словесникам та бібліотекарям усіх шкіл району.

Систематично відвідуємо наради та семінари в нашій обласній організації, яку очолюють голова Остап Савчук та відповідальний секретар Марія Пелех, члени ради: письменники, журналісти, викладачі вищих навчальних закладів, священики та голови районних осередків. Марія Максимівна допомагає нам усім планувати роботу, обмінюватися досвідом, друкуватися у відновленому журналі “Ластівка”. Добре, що цей часопис доходить до кожної школи. Надалі подбаємо, щоб “Ластівка” завітала і в кожну сільську бібліотеку.

Тісно співпрацюємо з Центром туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій, для якого національно-патріотичне виховання є пріоритетом. Під керівництвом Анатолія Дудки проводяться не тільки походи, змагання, фотовиставки, а й велика пошукова робота. Тут під керівництвом Софії Фери зібрано великий пошуковий матеріал про кращих людей нашого краю: працівників трудового фронту, борців за волю України, АТОвців тощо. Славиться наш район і великою кількістю музеїв, і за це уклін директорам шкіл — Анатолію Дудці, Ользі Шевченко, Анжелі Жижиян і всім, хто долучився до цієї цікавої, потрібної, нелегкої роботи — створення та відкриття музеїв!

Про розвиток музейної справи багато говорять у нашому районі та за його межами. До нас приїжджають з усіх куточків України, особливо в музеї Ольги Кобилянської та імені Івана Топала. Педагоги краю належно шанують пам’ять славного музеєзнавця Івана Топала, заснували Премію ім. Івана Топала, якою відзначають педагогів за національно-патріотичне виховання учнівської молоді.

Багато членів “Просвіти” нагороджені місцевим, обласним та державним керівництвом за активну участь у розбудові рідної України.

Україна заговорила «Мовою серця»

В Івано-Франківську 8—10 вересня відбувся ІІ Всеукраїнський фестиваль сучасної любовної лірики та авторської пісні про кохання “Мовою серця”.

Ініціатори і натхненники фестивалю — творче подружжя Романа та Ольги Бойчуків, які не лише виплекали ідею проведення конкурсу сучасної лірики, а й долучили спонсорів: Благодійний фонд Олександра Шевченка “Новий Івано-Франківськ”, та заручилися підтримкою обласної “Просвіти”.

— Що вирізняло цей фестиваль з-поміж інших конкурсів?

— Кілька днів фестивалю минули у дружній, невимушеній, щирій атмосфері, адже кожен учасник поділився власними поетичними витворами, відчував увагу та інтерес з боку організаторів. Три дні фестивалю були сповнені позитивних емоцій і вражень: це і творча зустріч із відомим поетом Дмитром Лазуткіним, і вистава “Дон Жуан із Коломиї” за повістю Л. фон Захер-Мазоха у постановці “FRANKO-театру”, і презентація антології “Літ.Ліхтар.ІФ”, до якої ввійшли твори, присвячені Івано-Франківську. В рамках фестивалю презентували нові видання, відбулися творчі зустрічі з авторами, зокрема представили книжку Олександри Малаш “Любові багато не буває”, презентували еротичну поезію Антоніни Спірідончевої “Афродита”, а також книжки О. Юріна та Л. Петляк “Де живуть музи”, поетичні перформанси і різноманітні мистецькі події, дискусія на тему: “Кого в літературі більше?” за участю письменників Тетяни Белімової, Ніки Нікалео, Володимира Вакуленка, гала-концерт за участю української співачки з Криму Юлії Качули, а також незабутні поетичні екскурсії Івано-Франківськом, перегляд фільму “Політ золотої мушки” (режисер І. Кравчишин).

— Чим запам’ятався фестиваль “Мовою серця”?

— Фестиваль об’єднав творчих українців. Кожен учасник презентував власні поезії. Особливо вразив виступ Юлії Качули — співачки з Криму (вона — донька Віктора Качули, головного редактора Всеукраїнської загальнополітичної і літературно-художньої газети “Кримська світлиця”), яка не лише подарувала присутнім прекрасні авторські пісні, а й висловила свої переживання за долю і становище українців у Криму: “Шановні українці, не забувайте, що Крим — наш! Сьогодні в Криму так потрібна державна й громадська підтримка українського інформаційного простору, ініціативи українців щодо підтримки мови й культури... Не забувайте про українців Криму!”

У дружньому колі учасників фестивалю “Мовою серця”. (Подружжя Бойчуків, В. Вакуленко з сином, Т. Белімова, Ніка Нікалео)

— Хто виборов перемогу у фестивалі?

— Ознайомившись із надісланими поетичними добірками та музичними творами, а також прослухавши виступи учасників зі сцени, журі фестивалю визначило переможців. Номінантами у номінації “Сила поетичного чоловічого слова” стали Віктор Крупка (Вінниця), Михайло Нечитайло (Київська обл.), Михайло Пасічник (Житомирська обл.), Михайло Жайвор (Житомир) і Максим Рязанцев (Вінницька обл.). Переможці у цій номінації — Михайло Невідомський (Київ), Сергій Пікарось (Львів) та Олександр Яворський (Івано-Франківська обл.).

У номінації “Чуттєва жіноча поезія” номінантами стали Надія Капінос (Львів), Наталія Шевців-Мазур (Львів), Марія Старук (Львівська обл.), Олександра Комісарова (м. Рівне), Іванна Стеф’юк (м. Чернівці), а кращими визнали поетичні добірки Наталії Банецької (Івано-Франківськ), Іванни Юрків (Івано-Франківськ) і Наталії Мраки (Рівненська обл.).

У жанрі авторської пісні про кохання названі кращими твори Валентини Люлич (м. Рівне), Максима Пилипенка (Черкаська обл.) і Віталія Кобзаря (Київська обл.).

На творчому майданчику “Поетичних батлів” під час напруженого змагання публіка визначила чотирьох переможців: Богдан Кирста (Івано-Франківськ) і Володимир Олівець (Київська обл.), які розділили перше місце, а також Ірина Бова (Київська обл.) і Мар’яна Сурмачевська (Івано-Франківськ), що посіли друге і третє місця.

Хочеться, щоб такі фестивалі в Україні набували популярності, інформаційної та державної підтримки. Сердечне шанування всім, хто організовував і проводив Всеукраїнський поетичний фестиваль “Мовою серця”. Особлива подяка затишним, гостинним вулицям Івано-Франківська. Бажаємо подальшої творчої долі та багатоліття фестивалю “Мовою серця”!

Спілкувалася
Ірина ГОЛОВАЙ,
м. Київ

“Народилася книга, рівних якій, без перебільшення, на ту пору в Україні не було”.

Сенсаційна українська знахідка в Америці

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук, професор, академік АН вищої школи України

В американському Бавнд-Бруці віднайдено перше, петлюрівське, видання твору Івана Огієнка “Українська культура”, яке побачило світ у Києві рівно сто літ тому, але весь наклад якого знищили за вказівкою червоної Москви.

Сто літ невідомості

Ідеться про факт направду сенсаційний: авторові цих рядків під час недавнього наукового стажування в США пощастило віднайти єдиний поки що на сьогодні примірник **першого** видання знакового для історії національного книговидання твору — “Української культури”. Щойно, через сто літ після виходу з друкарні Української Центральної Ради!

Вдумаймося, шановний читачу, в сутність несподіваної знахідки: проминуло рівно століття, як ця книжечка була віддрукована. Але досі ніхто ні з дослідників, ні з читачів її не бачив. Немає певності, чи бачив, чи тримав у руках її сам автор. Адже в своїх денниках він лиш занотовує раз, ще в Україні, ту мить, коли захоплений його лекцією під час відкриття в Києві нового, українського за сутністю і назвою, університету 5 жовтня 1917 року Симон Петлюра дає вказівку своєму помічникові старшині Чернявському терміново підготувати до друку цей текст і видати... мільйонним накладом — для української молоді загалом і Української армії зокрема.

Отож Іван Іванович знав про вказівку “зверху” надрукувати. Але за пережитих фактично на колесах революційних місяців, що судилися на українських теренах, до автора цей примірник, більше всього, міг і не потрапити.

Не дивно, що пізніше Огієнко-Іларіон ніде й ніколи не згадував про це видання як реальне, не робив посилання на нього, не вводив до своїх численних бібліографічних списків, які зазвичай готували до друку в періодичних виданнях соратники-однодумці до чергової ювілейної дати. Окрім цього варіанта рукопису “Української культури” був ще один твір, який автор вважав назавжди втраченим, таким, який уже ніколи не міг побачити світ. Ідеться про його ранній рукопис не менш сенсаційної долі — “Містечко Брусилів та його околиці”. Його мені пощастило віднайти в колишніх київських спецфондах. І також — о дивний збіг! — рівно через сто літ від часу створення.

Як народжувалася книга незвичної долі

Добре відома українському читачеві більш ніж 300-сторінкова книга Івана Огієнка “Українська культура” має чи не найщасливішу долю з-поміж низки інших його знакових праць. І це хоча б тому, що від першого виходу в світ 1918 року перевидавалася значними накладами шість разів, із них тричі — в Україні і тричі — за кордоном. Однак досі фактично невідомою навіть фахівцям була доля її попередниці — 36-сторінкової брошури, одягненої в благеньку м’яку обкладинку малинового кольору, що спеціально призначалася для вояків Української армії.

Як вона з’явилася й куди поділася?

Нещастям для молодого викладача Київського університету Св. Володимира, куди він усе ж потрапив ще 1916 року після драматичних перипетій вигнання з аспірантури, виявилася його вдача: не вміти приховувати своє загострене відчуття національної гідності, говорити правду, відстоювати її. За це не раз уже був битим жорстокими реаліями життя.

Ось і цього разу доцент-початківець кафедри російської словесності не міг збагнути ситуації, в якій перебував колектив цього всуціль зрусифікованого закладу: на руїнах прогнилого царату поступово вимальовуються обриси Української самостійної держави, а цей університет і далі тупо відстоює ідею “вєрності царю і отєчєству”. Весь професорсько-викладацький склад поводився так, ніби в країні нічого не сталося.

Те воістину фарисейське мовчання “наукової і просвітньої еліти нації” доцент Огієнко прорвав у незвичний спосіб: на початку квітня 1917 року він, замість схоластичного й нецікавого йому лекційного курсу “Історія східнослов’янського наголосу”, пропонує своїм студентам першу лекцію... з історії української мови. До того ж, українською мовою.

З формального боку, то справді було порушення статутних вимог університету і нечуваним викликом цілій ученій раді. Адже дозволу на таку лекцію викладач не мав. Але в тій направду таки форс-мажорній ситуації така “виходка” Огієнка пояснюється давнім і несправедливим ігноруванням владою потреб студентів знати і чути в аудиторіях головного університету краю мову народу, з якого вони походили. Колись таке мало ж настати.

Ініціатива та, яку, до речі, з усього університету підтримав лиш один старший колега — професор Шаровольський — дорого обійдеться їм обом. Після терміново скликаної ректором М. Цитовичем — давнім україноненависником і колишнім лютим головним київським цензором — вченої ради проросійськи налаштована більшість ухвалює на тій раді два рішення:

— затверджує і відправляє в Петербург на адресу Тимчасового уряду Керенського документ із промовистою назвою — “Протест Совета университета Св. Владимира против насильственной украинизации Южной Росии”;

— виключає з університету доцента Огієнка і професора Шаровольського “за самочинний перехід на викладання лекцій з російської мови на українське наріччя”.

Вислідів тієї драматичної для становлення наукової кар’єри молодого науковця було два:

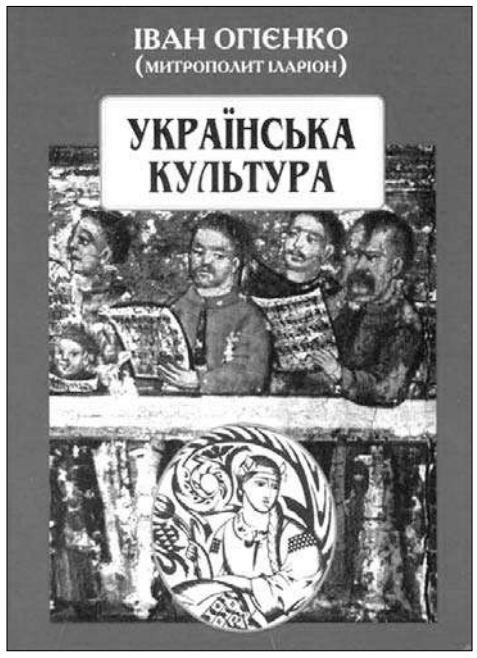

“Українська культура”, 2012 р.

— рішенням новопосталої навесні 1917 року в Києві Центральної Ради в червоному корпусі університету Св. Володимира на перехідний період діяли два університети: російськомовний Володимирів та новий українськомовний, який отримав назву Український народний університет.

— у цьому новому університеті Іван Огієнко стає професором кафедри української мови і водночас секретарем історико-філологічного факультету; і саме йому ректорат доручає оперативно розробити і з жовтня того ж року розпочати читати новий курс “Українська культура”.

На 5 жовтня призначалася початкова урочиста лекція, на якій молодий професор мав озвучити тези нового курсу. Лекція була публічна, тому актова зала була вщерть заповнена — і студентами та викладачами двох університетів, і небайдужою молоддю “з вулиці”. За переказами, охочих зібралося кілька тисяч. Прийшов навіть Генеральний секретар військових справ УНР Симон Петлюра.

То був золотий час Огієнка, коли на тлі мовби завороженої аудиторії (та своїми виразами облич показувала, що й досі не йме віри почутому) він відчував, що за плечима виростають крила.

Лекція справила на присутніх сильне враження. Вражений був і чи не найповажніший слухач в актовій залі — Симон Петлюра. Він там же ухвалює рішення видати текст цієї лекції окремою брошурою з метою просвітницької роботи серед вояків Української армії.

Розголос від нашумілої лекції в червоному університеті пішов Києвом. Відомий та той час видавець Є. Череповський пропонує авторові оперативно підготувати рукопис до друку окремим виданням, ще й обіцяє гонорар. Заскочений зненацька привабливою пропозицією, Огієнко обіцяє рукопис за кілька місяців, адже лише розпочав готувати цей новий для нього курс.

Ось так, фактично з університетських лекцій, підготовлених у стислі терміни, але на совість, народилася книга, рівних якій, без перебільшення, на ту пору в Україні не було.

Примірник зі скрині старої еміграції

Упродовж понад двох десятиліть, відколи поступово стали розкривати архівні спецфонди (туди, здавалося б, навічно були запроторені рукописні й віддруковані твори наполегливо небезпечних для ідеологів комуно-більшовицької системи авторів із тавром “буржуазних націоналістів”), я довго й наполегливо шукав усе, пов’язане зі спаплюженим і оббріханим за вказівкою офіційної Москви Іваном Огієнком. І не тільки тому, що наукова, журналістська і видавнича діяльність цієї особистості стала свого часу предметом моєї докторської дисертації. Весь час, уже після захисту докторської й написання першої книжки, переслідувало сильне бажання докопатися до відповіді на два засадничі запитання:

1. За що прізвище цього талановитого українця увійшло до першого десятка зловісного списку радянського Головліту, точнішими словами — цензурного радянського управління, за яким усіх перелічених там заборонялося згадувати в будь-якому контексті?

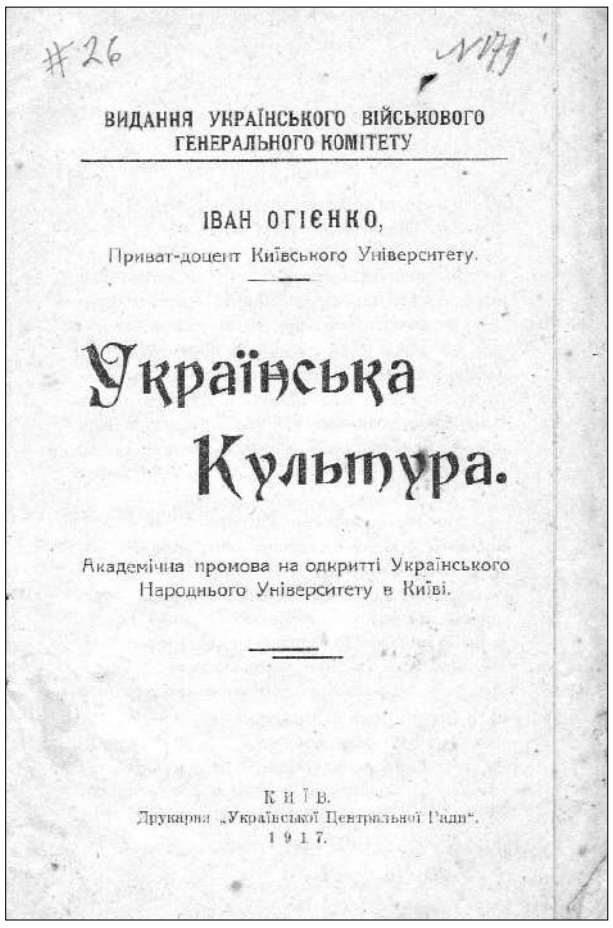

#26

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

ІВАН ОГІЄНКО,
Приват-доцент Київського Університету.

Українська Культура.

Академічна промова на одкритті Українського Народнього Університету в Київі.

Київ.
Друкарня „Української Центральної Ради“.
1917.

“Українська культура”, 1917 р.

2. Чому на видані в Україні після жовтневого перевороту дві дослідницькі праці Огієнка — “Українська культура” та “Історія українського друкарства” було накладене особливе табу?

Таким чином, незважаючи на активні пошуки, ніде в колишніх українських архівних чи бібліотечних спецфондах жодного примірника першовидання “Української культури” не було виявлено.

Жевріла надія: якщо таке видання таки побачило світ у буремному 1917-му (інша річ, що про фактичний наклад із запланованого Петлюрою мільйона примірників нині довідатися неможливо), то щось може рано чи пізно “виплисти” з домашніх схованок непоодиноких українських патріотів “старої гвардії”. Адже книголюби і книгомани, які ще не перевелися в сучасній Україні, час від часу віднаходять давно пошукуване у рідкісних нині букіністичних відділах книгарень чи на зібраннях колекціонерів.

Однак, як пояснив мені один постійний продавець давніх українських книг на знаменитому книжковому базарі біля пам’ятника Івану Федорову у Львові, із плином часу такі з’яви стають дедалі рідшими. У період сталінських репресій у Центральній і Східній Україні в тюрми засилали навіть тих, хто тримав у себе вдома книги, видані не радянськими видавництвами. Тому багато людей, особливо у селах, просто палили такі книги тільки тому, що вони були українською мовою. Подібне почалося в 40—50-х роках XX століття й на західноукраїнських землях. Там радянські “визволителі” почали пакувати в численні ешелони-товарняки сотні й тисячі сімей неблагонадійних галичан — передусім тих, хто був пов’язаний зі старими “Просвітами”, молодіжним рухом Січових стрільців, соколів, пластунів, а тим більше з УПА.

Тому й не дивно, що ця сенсаційна знахідка стала можливою не в Україні, а за океаном — в Америці. У родинах старої української еміграції, свідків так званої піонерської доби, нині модним стало повертати в нечисленні культурно-освітні осередки, архіви та бібліотеки духовний скарб своїх дідів-прадідів, які все те пильно зберігали у своїх скринях, часто привезених ще зі “Старого краю”. Ось в одній із таких скринь і зберігався цю сотню років при-

мірник Огієнкової “Української культури”. На слід такої скрині я натрапив у своєрідній столиці українського православ’я Бавнд-Бруці, що неподалік американського Джерсі-Сіті. Втішена власниця цієї та інших рідкісних Огієнкових книг пані похилого віку на ймення Марія попросила не називати її прізвище, коли відчула, що виносить із хати те надбання діда-баби не кудись “аби з рук”, а передає в надійні руки.

Дух митрополита вказав шлях пошуку

І ось у моїх руках цей давно розшукуваний примірник. Він уже вдруге перетнув океан і повернувся в те місто, де був народжений. На початку — в голові автора, а незабаром, у форматі А-5 скріпленою двома металевими “шпильками” брошурою з обкладинкою малинового кольору, віддрукований на дешевому газетному папері в друкарні Української Центральної Ради.

Так, це справді “Петлюрине видання”, бо вийшло під маркою Українського Військового Генерального Комітету, керівником якого восени 1917 року Симон Васильович був. Назва цього комітету, як видавця, зазначена у верхній частині обкладинки і титулу. Автора подано із зазначенням його першого наукового звання: *Іван Огієнко, приват-доцент Київського університету*. Назва книги “Українська культура” виконана в стилі давньоукраїнської графіки. Нижче вказується вид видання: “Академічна промова на одкритті Українського Народного Університету в Київі”.

Книжечка ця закінчується словами, яких немає в повному виданні “Української культури”: “В день великого нашого національного свята, коли закладаємо новий Університет, нове наукове огнище, я й хотів пригадати вам про українську культуру... Нехай воно, те огнище, сяє ясним світом знання, тим живим полум’ям, що освітить все життя наше і покаже правдиву стежку народові нашому, стежку до тихого щастя, до бажаної волі; ту стежку, якої повсякчасно шукали ми цілі віки...”

На прикінцевих сторінках цієї книжечки вміщена цікава інформація, яка проливає світло на проблемно-тематичні пріоритети та обшири українознавчих студій майбутнього вченого-українознавця світової слави. Передусім на окремій сторінці читач довідується, що незабаром у Києві заходами видавця Євгена Череповського побачить світ повне видання “Української культури” цього автора. Анонсувалося, що “буде коло 192 сторінок, багато малюнків” та пропонувалося оформити попередні замовлення на придбання книги. Подавалася також адреса книгарні Є. Череповського (Київ, вул. Фундукліївська, 4). Нині це початок вулиці Богдана Хмельницького з боку Хрещатика. Вихід книжки анонсували на кінець 1917 року. Насправді ж вона з’явилася в світ вихідними відомостями 1918 року.

Остання, спідня, сторінка обкладинки заповнена списком надрукованих праць приват-доцента І. Огієнка. Тут зазначено 17 назв. Це і окремі брошури та книги, і розлогі статті, що публікувалися в “Записках НТШ” та “Літературно-науковому вістнику”. Крім п’яти назв, що побачили світ упродовж 1907 до 1910 років, рік виходу в світ інших зазначений один — 1917-й. Видавець інформує читачів, що ці книги є на складі книгарні Череповського і їх можна придбати за 50 копійок.

Список цей також викликає запитання і спонукає до пошуків. Адже в ньому зазначені праці, яких нині немає в жодній книгозбірні. Скажімо, “Тернистим шляхом: Про кривди народу українському”, “Одродження Української церкви”, “Історична хрестоматія української мови”.

Ось така коротка історія щойно віднайденого примірника праці Івана Огієнка. Вважаю його незвичну з’яву в Америці й повернення в Україну в рік 135-річчя автора Божим провидінням.

А може, це дух самого митрополита Іларіона просто вказав правдивий, хоча й дуже далекий, шлях пошуку? І допоміг у такий спосіб повернути цю книгу в Україну?

Вітаємо переможців!

14—17 вересня у Львові відбувся 24-й Форум видавців. У Львівському національному академічному театрі опери та балету урочисто нагородили авторів та видавців найкращих книжок у різних номінаціях.

У номінації *“Класична українська література”* перемогла книга Івана Франка “Мойсей” (видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка). У номінації *“Сучасна українська проза”* — “Інтернат” Сергія Жадана (видавництво Meridian Czernowitz*); “Сучасна українська поезія”* — “Антологія української поезії XX століття: від Тичини до Жадана” (упорядник Іван Малкович, видавництво “А-ба-ба-га-ла-ма-га”); *“Класична зарубіжна література”* — Мацуо Басьо “Поезії” (видавництво “Веселка”); *“Сучасна зарубіжна література”* — “Книга вигаданих істот” Хорхе Луїса Борхеса (видавництво Старого Лева).

“Література для дітей віком від 0 до 9” — книжка Оксани Були “Зубр шукає гніздо” (видавництво Старого Лева); *“Література для дітей віком від 10 до 12”* — “Маленька книжка про любов” Ульфа Старка (видавництво Старого Лева); *“Підліткова література”* — “Глосарій моди. Ілюстрації одягу українських дизайнерів” Яни Подосєльнік (видавництво “Artbooks”); *“Біографія”* — “Ловитва невловного птаха: життя Григорія Сковороди” Леоніда Ушкалова (Видавництво “Дух і літера”); *“Історія”* — “Українські жінки у горнилі модернізації” Оксани Кісь (видавництво “Клуб Сімейного Дозвілля”);

“Український non-fiction” — “Стартап на мільйон. Як українці заробляють на технологіях” Тимура Ворони (видавництво Vivat); *“Перекладений non-fiction”* — “Плутократи. Епоха нових багатих і занепад старої системи” Христі Фріланд (видавництво “Наш формат”); *“Навчальна, довідкова, професійна література”* — “Функціональне мистецтво: вступ до інфографіки та візуалізації” Альберто Каїро (видавництво УКУ); *“Візуальна книга”* — графічний роман Івана Франка, Міхая Тимошенка, Кирила Горішного “Герой поневолі” (видавництво “Леополь”).

Місто-Харків

“Фасади. Харків” Максима Розенфельда (видавництво “АССА”). Особливу відзнаку Харківського журі отримала книжка Алли Підлужної “Код Володимира Дахна” (видавництво “АВІАС”).

Місто-Київ

“Бабин Яр. Історія і пам’ять” Владислава Гриневича (видавництво “Дух і літера”). Особливу відзнаку Київського журі отримала книжка Тараса Лозинського “Рушники Наддніпрянської України” (Видавництво “Майстер книг”).

Місто-Львів

“Львів: перечитування міста” Катажини Котинської (видавництво Старого Лева); Особливу відзнаку Львівського журі отримала книжка Ярини Винницької “Наречена” (видавництво “Terra Incognita”).

Вл. інф.

Візуальний погляд на «Енеїду»

Національний художній музей представив масштабний “Проект Енеїда”, що став новим поглядом на феномен легендарної поеми Івана Котляревського.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

За 175 років від першої повної публікації книжка набула власної візуалізації, яка багато розповідає про Україну різних періодів. Ювілей культової для української культури книжки розпочали відзначати у рамках фокус-теми “Книжкового Арсеналу—2017”. Однак зріз ілюстративної складової “Енеїди” досі жодного разу не демонструвався широкому загалу.

“Проект Енеїда” — перша виставка, що акумулює близько 200 визначних артефактів: ілюстрації, станковий живопис і графіку, театральні афіші і мультиплікацію, фото та відеоматеріали, книжкові видання, що стосуються візуальних образів поеми Івана Котляревського з приватних колекцій та 11 музеїв.

Ось що розповіли куратори проекту.

Павло Гудімов: *“За останні чотири роки нашої історії я особливу увагу почав звертати на ті візуальні коди, що нас оточують. “Енеїда” в її візуальному прояві — це той непересічний зразок, з яким можна працювати глибоко і якісно”.*

Діана Клочко: *“Поки що констатую: до магічного перетворення “Малороссийского переложения” на повноцінний український епос найбільше долучилися саме художники-ілюстратори. Вони не побоялися послідовно, десятиліття за десятиліттям нарощувати силу образів у різних видах і жанрах образотворчого мистецтва, ніби підхоплюючи і ускладнюючи складні теми, які дійшли до нас із глибини століть”.*

Дмитро Борисов: *“Тимчасове кафе “Еней” — це не просто можливість познайомитися з виставкою “з користю та смаком”, це спроба опрацювати два різні джерела, пов’язані зі становленням української гастрономії та культури. Перший: “Енеїда” — знаковий літературний твір. Другий — легендарне київське кафе “Еней”, яке протягом тривалого часу було центром інтелектуального життя міста. Сподіваємося, що “Еней” стане не просто джерелом приємних гастрономічних вражень, але й простором для спілкування, обміну думками та набуття нових знань”.*

“Проект Енеїда” розповідає про твір української літератури, якому так часто надають характеристик “легендарного” та “класичного”. Акцентують на візуальній стороні існування твору, яка досі малодосліджена. Перший ілюстративний цикл (авторства Порфирія Мартиновича) був виданий ще 1903 року, однак вивчення візуальних образів “Енеїди” так і не провели.

За минуле століття поема Котляревського пережила безліч мистецьких інтерпретацій: на зміну першим академічним замальовкам прийшла потужна електика Дмитра Нарбута; бойчукізм втілився у поемі через Івана Падалку, тоді як експресіоністичне бачення поеми запропонував Дмитро Дерегус. Свої погляди на твір були в художників із Росії та Німеччини. А українці Микола Бутович та Мирон Левицький навіть з-за океану не полишали ілюструвати “Енеїду”.

Вибухові образи запропонували 1960-ті роки, а найбільш знаковою стала книжка, проілюстрована Дмитром Базилевичем. Урівноважувала її серйозна та вдумлива праця Олександра Данченка. Врешті-решт “Енеїда” знайшла десятки облич у скульптурах і мультиплікаціях, у театральному та музичному мистецтві.

Експозиція розповідає про створення візуального образу “Енеїди” художниками Василем Корнієнком, Леонідом Репринцевим, Миколою Муратовим, Борисом Ердманом, Іваном Їжакевичем, Федором Коновалюком, Олександром Довгалем, Віталієм Кравченком, Олександром Бекетовим, Валентином Гордійчуком, Антоном Токаревим, Іваном Будзею; скульпторами Леонідом Позеном, Олександрою Магінською-Слободюк; автором малих скульптурних форм Олександром Щербиною та іншими.

Інша тема виставки — рок-гурт “Еней”, що існував із 1968 до 1977 року, а до його складу входили Тарас Петриненко, Кирило Стеценко, Ігор Шабловський, Микола Кирилін, Олександр Блінов. Далі — оповідь про анімаційні постановки 1969-го та 1991 років.

Окрема сторінка проекту розповідає про сценічне життя “Енеїди”.

Видатний український композитор Микола Лисенко охарактеризував свою роботу над “Енеїдою” як українську народну оперу. Композитор відмовився від надмірного цитування поеми та максимально наблизив оперу до народно-пісенного стилю. М. Лисенко намагався відійти від жанру класичної опери, постійно розбавляючи її розмовними діалогами.

Авторство лібрето до опери приписують і Миколі Садовському, і Людмилі Старицькій-Черняхівській. Вважають, що Садовський, а раніше Михайло Старицький були записані як автори для того, щоб уникнути проблем з цензурою, тоді як Старицька-Черняхівська насправді розробила лібрето. Попри те, що основна сюжетна лінія була зведена до кохання Енея та Дідони, М. Лисенко не захотів обмежуватися лише такою класичною темою. Композитор звертав увагу на те, що поема Котляревського є зображенням неоднорідності українського суспільства, яке не зводиться умовно до виняткової “мальовничості”. Як наслідок, до опери вводиться й критика соціального стану, що знаходить своє відображення у сюжеті з богами й богинями.

Сцени, які відносять до античної або української тематики, розподілені в творі Лисенка майже рівномірно. Опера складається з трьох дій, поділених на номери, всього їх 27. Таким чином, М. Лисенко відмовився від звичайного перекладу “Енеїди” на музичну мову. Натомість композитор взяв основні ідеї Котляревського та перелицював їх у власне мистецьке висловлювання.

1959 року в Академічному театрі опери та балету УРСР ім. Т. Шевченка (нині Національна опера України) відбулася постановка “Енеїди” за режисурою Володимира Скляренка та Василя Харченка. Особливо вразив один із виконавців партії Енея — Дмитро Гнатюк. На прем’єру прийшли учасники першої постановки 1910 року Олена Петляш (Дідона) та В. Золден (Еней).

Ця постановка поєднувала в собі дві ри-

си: з одного боку вона відбувалася на хвилі ліберальнішого ставлення до національної класики, з іншого — твір трактувався у цілком ідеологічному руслі. Так у програмці до вистави Микола Лисенко змальовувався як атеїст, який бажав оприлюднити вади свого суспільства, “примушував глядача реготати з царя-батюшки”. Чітко окреслюється й користь від опери: “Вона повинна виховувати молоде покоління, яке не відчуло жаху царського самодержавства”.

Ворог був обраний, а ідеологічна лінія підкреслювалася й у візуальному втіленні опери. Так Еней з козаками постають дуже “простими селянами” у клішованому, але милому вбранні з шароварами і вишиванками. Натомість боги вдягнені химерно. Елементи панського одягу смішно контрастують з окремими античними уборами. Особливо виділяється Зевес, який і символізував царя — його образ більше нагадує уявлення про місцевого п’яничку, а не про бога з Олімпу.

Серед численних спроб перекласти “Енеїду” на мову театру новаторською стала постановка 1986 року, яка йшла на сцені Академічного драматичного театру імені Івана Франка у Києві. По-перше, звернення до поеми збіглося хронологічно з початком періоду “гласності”, що давало офіційну можливість плюралізму і відносної свободи, зокрема в мистецтві. По-друге, “Енеїда” 1986 року була синтетичним полімистецьким твором, який зазнав переосмислення на всіх рівнях.

Епічний твір для сценічної постановки переробив Іван Драч. Музичний супровід, який згодом отримав визначення, як “перша українська рок-опера” написав Сергій Бедусенко, а головним режисером та організатором задуму виступив Сергій Данченко. Головного персонажа Енея зіграв Анатолій Хостікоєв, а роль Автора виконав Богдан Ступка.

У постановці режисер відійшов, з одного боку, від “радянського та народницького театру”, звертаючись до модерної традиції, зокрема, театру Леся Курбаса, а з другого — від просвітницько-національного вектора. Хоча актори були вдягнуті в ошатні українські костюми, виконували народні танці, однак це не мало відтінку стилізації, а було радше відродженням первісного карнавального духу, який обіцяв звільнення та ламання наявних ідеологічних кодів.

Честь його пам’яті

Максим РИЛЬСЬКИЙ,
правнук, голова родинного фонду “Троянди й виноград”

2013 року видавництво “Успіх та кар’єра” видало перше зібрання творів Тадея Рильського під назвою “В житті ніколи неправді не служив”. Цей вислів з вірша сина Максима Тадейовича Рильського “Пам’ятник” повною мірою можна віднести і до сина, і до батька. Протягом багатьох років збирала та готувала до публікації твори Тадея Розеславовича, вивчала його творчий та життєвий шлях кандидат філологічних наук Надія Михайлівна Пазяк, колишній співробітник Київського музею М. Т. Рильського. З любов’ю підготовлена нею й передмова. Мені випала честь стати упорядником цього унікального видання, передмовою якого я й скористався в цій публікації, як і нарисом Юрія Хорунжого “Рильські” із книжки “Українські меценати” (Київ, 2001 р. видавничий дім “КМ Академія”).

“Робіть те, що ваші діди робили”

Для сучасників Тадей став прикладом нескореності людського духу і самопожертви на олтар народної справи, для духовних нащадків — втіленням найкращих рис молодого покоління українофілів початку 60-х років XIX ст. століття. Своїм ідейним спадкоємцям Тадей залишив вельми цінні наукові розвідки з української етнографії та фольклористики, історії та економіки.

Справді, в яскравому сузір’ї особистостей національного відродження другої половини XIX століття помітно вирізняється постать Тадея Розеславовича Рильського — просвітителя, правозахисника, економіста, краєзнавця, громадського діяча, вченого-літератора.

Тадея Рильського сучасники вважали кращим знавцем народного життя Правобережжя. Його дослідження, статті, розвідки, студії з народного світогляду, сімейних та релігійних відносин, етнографії, економіки, правових стосунків фахівці досі вважають енциклопедією тогочасного суспільства.

Не менш значимим є сам життєпис Тадея Рильського. З гуртом студентів-українофілів зустрічав труну з тілом Кобзаря біля Києва, супроводжував сумну процесію до Канева, був серед копачів останньої домівки на Чернечій горі. Саме ідеї Тараса Шевченка про вільну нову Україну стали для Тадея Рильського сенсом життя, яке він вбачав у служінні рідному народові. Майже все життя перебував під гласним та негласним наглядом поліції. Дивом не був заарештований у 1861, у 1862 роках, після поразки Польського січневого повстання (1863 р.) та у 80-х роках.

Потомок давнього князівського роду, Тадей Рильський відмовився від шляхетної кар’єри, жив і господарював у селянському середовищі, заснував та утримував народну школу, під яку віддав власний будинок. Сам же і викладав чимало предметів. Протягом усього життя “пан Тадей” допомагав селянам усім, чим міг. А головне — він був для них праведником і порадником, захисником їхніх інтересів у судових позовах, прикладом у повсякденному житті.

Народився Тадей Розеславович у родовому маєтку Рильських у селі Ставище Сквирського повіту Київської губернії. Його батько, Розеслав, мав авторитет серед польського панства, певний час був повітовим маршалком або предводителем дворянства, а мати — уроджена княгиня Дарія Трубецька.

Батько намагався прищепити панські погляди і манери синові, та дарма. Потрапивши на навчання до Другої київської чоловічої гімназії, Тадей поринув у демократичну атмосферу, яка панувала серед вихованців. Досить згадати, що в цій гімназії одночасно навчався і Павло Чубинський, автор національного гімну.

Необхідно зазначити вплив на долю Тадея Володимира Антоновича, на той час студента історико-філологічного відділення Київського університету Св. Володимира. Антонович був репетитором у родині Рильських. Згодом студентом цього закладу став і Тадей Рильський.

У студентському середовищі, що гуртувалося навколо Антоновича, ширився пуризм — неприйняття шляхетської пихи та марнотратства. Гультяйству протиставлялась крайня стриманість у їжі, виключення пияцтва, моральність і скромність в одязі. Пихатості — ввічливість і скромність.

Виникає гурт “хлопоманів” (так глузливо шляхта називала студентську молодь з демократичними переконаннями). Створено Стару Київську громаду — культурно-просвітницьке товариство однодумців, що вирішили присвятити своє життя рідному народові. Громада виросла з “хлопоманського” руху, згодом об’єднала всю прогресивну українську інтелігенцію. Найактивніші члени — Володимир Антонович, Тадей Рильський, Павло Чубинський та інші. З осені 1860 р. — Микола Лисенко та Михайло Старицький. Тісні стосунки підтримував Михайло Драгоманов.

“Молодь почала усвідомлювати, що належить служити “тому народові, серед якого живеш. Так почали з’являтися українські громади”, — згадував Антонович.

За його ж спогадами “в кінці 50-х в нашому кружку появилась думка, що соромно жити в краї і не знати самого краю, ні його людності, і ми порішили всі вакації від початку квітня до кінця серпня ужити на подорожі пішки по краю. Але ж в шляхетській суспільності зложилось переконання, що ми ходимо за тим, щоб учити селян різати панів”.

Тадей Розеславович Рильський

Їхній побратим Борис Познанський вважав це безглуздою вигадкою. “Чи ж можна вести якусь пропаганду 4—5 подорожнім, що мандрують на возику, запряженому одним конем, і зовсім не ховаються, завжди готові показати свої види і білети?”

Тадей викладає в українських недільних школах, а під час студентських вакацій 1859—1960 років разом з Володимиром Антоновичем та своїм молодшим братом Йосипом, студентом фізико-математичного факультету, два або й три роки поспіль мандрує Україною — Київською, Волинською, Подільською, Херсонською і Катеринославською губерніями. Відвідують колишні запорізькі землі, Таврію та Кубань. Студенти-хлопомани, перевдягнені в сільських парубків, вивчають селянський побут, записують народну творчість, історичні пісні.

Подорож відбували пішки, в світках, їх усюди приймали за селянських парубків. Ночували, попросившись на ніч до селян. Не приховували, що студенти. Коли питали, що роблять, відповідали, що учаться. Селяни зустрічали привітно, навіть пропонували свої копійки.

“Наше покоління, відчуваючи необхідність гуманного єднання з народною масою, почало вдивлятися в минуле і теперішнє життя народу, земля якого нас вигодувала, пісня котрого пробудила в нас перші сердечні думи”, — згадував Тадей. Він вважав, що “більшість дворян правого берега Дніпра — це ополячені українці”. Саме до таких зараховував і себе, бо мав дані, що його далекий предок був київським міським писарем напередодні повстання Богдана Хмельницького. А щодо прадіда Ромуальда (1754—?), учня уманської базиліанської католицької школи було відомо, що прив’язаний гайдамаками до стовпа під час Коліївщини 1768 року, почав співати улюблений твір українських православних “Пречистая Діво, мати руського краю”, за що його й помилували.

“Ми не можемо лишатися колоністами, якщо хочемо бути корисними народові”, — стверджував Тадей.

Батько Тадея, пан Розеслав, і чути не хотів про ідеї сина, навіть вимагав від нього залишити Київський університет і поїхати вчитися до Польщі, скаржився київському генерал-губернатору Васильчикову на сина за пропаганду “демократичної зарази”... Але це аж ніяк не впливало на переконання Тадея Рильського. Після закінчення університету він відмовляється від запропонованої професорської кафедри в Краківському університеті.

Однак “ходіння в народ” не залишалось непоміченим владою.

В архіві київського генерал-губернатора збереглося донесення справника: “В городе Киеве студенты при всяком удобном случае внушают крестьянам, что дворяне и крестьяне — все равны, и все — что кто имеет — должно быть общее. На храмовом празднике в римско-католичес-

Українські “хлопомани” — учасники етнографічної мандрівки по Україні (1859?) Онуфрій Хойновський, Вінцентій Василевський, Владислав Вінярський, Тадей Рильський, Володимир Антонович

“Честь його пам’яті!”

— Ці слова Леся Українка присвятила Тадею Розеславовичу Рильському (1841—1902 рр.). В її вислові не тільки посмертна данина пам’яті, а й вияв високої шани та захоплення життям цієї людини. Леся Українка писала: “Українська преса не промовчала пам’яті тихої та чесної діяльності Тадея Рильського, а українські селяни, які стикалися з Рильським, ревно оплакали смерть сього єдиного з усіх польських “хлопоманів”, що конкретно, безпосередньо і до останньої хвилі служив українському демосові. Користаю з нагоди, щоб прилучити прилюдно ще і свій один український голос до голосів української преси на спомин про Тадея Рильського. Честь його пам’яті!”

Про Тадея Рильського залишили теплі вдячні спомини інші видатні українці: ***Микола Лисенко*** *(із листа до Бориса Познанського): “...Померла квітка юнацтва 60-х років, славних років обчеської свідомості й відродження українського національного почуття. Правобережжя дало два золоті, неоціненні дари українському товариству, більше, мабуть, не дасть ніколи з польських родин. Такі епохи не повторяються...”*

Іван Франко: *“...великою несподіванкою для мене була його праця по теорії суспільної економії, з якою він виступив у “Записках” нашого товариства... Не як учений-економіст, а як високо ідеальний чоловік і чесний характер, як один із немногих поляків, що цілим своїм життям доказали серйозність своєї любові до рідної України й її народа, лишиться Т. Рильський живим у нашій пам’яті”.*

Михайло Грушевський*: “Наше Товариство понесло нову утрату в особі довголітнього члена й співробітника Тадея Рильського... Покійник був одним із найбільше характеристичних репрезентантів українського національного руху минувшого століття. Родившись в панській польській родині, він... пориває з шляхетськими кругами, з якими зв’язувало його походження, пристає до українофільства й протягом цілого життя переводить в дійсність народолюбні, українофільські змагання...”*

Сергій Єфремов *(заступник голови Центральної Ради, видатний український громадсько-політичний діяч, публіцист, літературознавець): “...Тадей Рильський разом з Антоновичем виступив із сміливим протестом проти шляхетних утисків над українським народом, разом з ним витерпів усі ті інсинуації, доноси, наклепи, що сипались з роздрюченого шляхетського гнізда на їх голови, разом кинув у лице вельможному панству обвинувачення у нелюдському поводженні з народом, разом виступив на суд з своїм кругом — і вийшов виправданим на суді історії. Разом потім ішли товариші все життя поруч, працюючи для рідного краю... Антонович і Рильський — це ціла епоха в нашому громадському житті... Щоб більше було у нас на рідній землі таких працьовників, як Тадей Рильський, тоді не глушитимуть бур’яни її ниви, не посідатиме темнота і темність, а пишатиметься вона працею й культурою...”*

ком костеле в местечке Макарове кучера и лакеи в ожидании окончания богослужения собрались в кружок и завели разговор о предстоящем освобождении из крепостного права: “Коли то ще буде, може, і наші діди не діждуться”. Слова эти были услышаны сыном помещика Розеслава Рыльского из Маковищ — Тадеем Рыльским, выходившим из костела. Он сказал: “Не журіться, люде, буде вам воля. Хоч се буде не скоро, але буде вам добре”. [...] Летом старший сын помещика Рыльского Тадей целые дни проводил в полевых работах с крестьянами: жал хлеба, косил сено, сгребал окос, складывал в копны, пахал и боронил. В праздничные же дни ... с крестьянами в корчмах пел песни малорусские”.

Агент поліції доповідав, що Рильські з незрозумілих причин допомагають своїм кріпакам, коли ті у біді. Одному Тадей подарував воли, іншим — нові свити. Панич збирає навколо себе сільських парубків і читає їм поезії, що оспівують гірке становище кріпаків і розкіш вільного життя. На щастя, агент Мельниченко не знав Шевченка. На слідстві випливла тільки поема “Наймичка” — як твір невідомого автора.

Справа поповнювалася новими свідченнями. А всьому виною — студент Антонович, що організував “комуністичне товариство” і з допомогою Рильських має виїхати за кордон. Причому сам старий Рильський виділяє Антоновичу на поїздку двісті тисяч рублів сріблом. На думку поліції, назріває селянський бунт, макарівським повітом уже ходять справжні легенди про Рильських. Тадей у них — захисник покривджених. “Що нам робити?” — питали в нього селяни. “Те, що ваші діди робили”, — відповідав Тадей, натякаючи на козацькі визвольні війни.

11 січня 1861 р. в київському помешканні Рильських було вчинено обшук. Наступною мала стати садиба в селі Маковище. Дізнавшись про це від прислуги, Йосип уночі помчав у Маковище палити братові папери. Поліція хапала все, навіть книги, що належали діду Теодору. А за тиждень брати стояли перед комісією при губернаторові Васильчикові.

Тадея звинуватили в стосунках із селянами, пропаганді “комуністичних ідей про рівність”, у читанні написаної Рильським “Історії України”, де були такі фрази: “Статут Литовський укладали великі пани, і тому він тільки для панів і годиться...”, “Як настала Хмельниччина, всі горнулись до козацтва, бо щезли пани і поділки на вищі і нижчі стани, всі піднялися на одне діло — визволитися з панського ярма”.

Тадей Рильський відкинув усі звинувачення, окрім того, що справді працював із селянами в полі, співав пісень, але пропаганди не вів. Після роботи слідчої комісії генерал-губернатор князь Васильчиков запропонував перевести братів на навчання до Казанського університету, чимдалі від України. Але тут сталося довгоочікуване скасування кріпацтва. Тому генерал-губернатор скасував свою “пропозицію” і залишив братів у Київському університеті, встановивши за ними суворий поліційний нагляд.

Далі буде.

До ювілею видатного мислителя

Ольга НАУМЕНКО,
фахівець соціально-гуманітарного відділу вишу, м. Переяслав-Хмельницький
Фото **Георгія ЛУК’ЯНЧУКА**

У Київському міському будинку вчителя, за співучасті Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, відкрили арт-виставку “З іменем Сковороди крокуємо в майбутнє”. Вона відбувається в рамках всеукраїнських ювілейних заходів до 300-річчя від дня народження видатного українського мислителя, поета, філософа, педагога, музиканта Григорія Сковороди. Серед організаторів експозиції Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди та науково-навчальний Центр Сковородинознавства (директор — доктор філологічних наук, професор Микола Корпанюк).

Мета виставки – актуалізація багатоаспектної спадщини філософа, популяризація ідей видатного мислителя та просвітителя Григорія Сковороди та осяжність його філософських трактувань і життєвих поглядів.

Доктор мистецтвознавства, професор Тетяна Мартинюк зазначила:

— Переяславська земля славиться ім’ям Григорія Сковороди. Це людина глибинного характеру, світлого серця і проникливого розуму. Людина, саме життя якої було оригінальним творінням. Освіченість його надзвичайна, він увібрав у своє єство філософську культуру людства.

Він був філософом — і став творцем людських душ, він був духовним сіячем — і проросли зерна, посіяні його рукою. Виставка “З іменем Сковороди крокуємо у майбутнє” осяяна любов’ю до Григорія Сковороди.

У галереї представлені творчі роботи студентів педагогічного факультету та викладачів вишу, зокрема Романа Мотузка, Тетяни Носаченко, Ольги Стрілець, Оксани Смірнової, Заріни Шокірової, Олени Шпитальової.

Виставкова експозиція дає чіткі відповіді на проблемні питання нашого часу — освітнього й культурного характеру. Художні твори, які експонуються на виставці (живопис, розпис на склі, графіка, акварель, витинанка, імітація книги, Point to point, килимова вишивка), представляють пейзажі Переяслава-Хмельницького, шляхами якого ходив великий філософ. Яскраво відображено портрети філософа, проілюстровано фразеологізми народного мислителя, його ставлення до життя, любов до рідної землі.

Приємним подарунком для колективу Київського міського будинку учителя стала книга “Енциклопедичний словник символів культури України”, яку подарувала директор бібліотеки Переяслав-Хмельницького університету Ольга Шкира.

«В наймах у сусідів»: польськомовний доробок Івана Франка

Лариса Каневська та Микола Сулима

...Хвилини життя невпинно збігали, просочувалися, немов пісок крізь пальці рук, якими давно вже не володів. По смерті “найдорожчого помічника” сина Андрія заново вчився писати й усе частіше задумувався, що лишав по собі перед відходом за Браму Вічності...

Особливо переймався тим, що сучасники згадували мимохідь або й зовсім обходили мовчанкою його численні праці польською і німецькою мовами. А вони ж складали майже п’яту частину його доробку!

Лариса КАНЕВСЬКА,
зав. н.-д. відділу “Музей “Іван Франко і Київ” Музею видатних діячів української культури Лесі Українки, М. Лисенка, П. Саксаганського, М. Старицького
Фото **Георгія ЛУК’ЯНЧУКА**

Вони написані в пору творчої зрілості, коли “розум-бистроум” ще не підводив і міг водночас продукувати найрізнорідніший інтелектуальний матеріал: повість поряд зі статистичною заміткою, поезію — поряд із ґрунтовною науковою статтею. Продукувати швидко, невтомно, майже без правок і коректур. Саме тому напередодні власного 40-річного ювілею творчої діяльності й вирішив підготувати до друку переклади найважливіших своїх іншомовних праць 1880—1890-х років і подати їх українському читачеві. Збірочку назвав “В наймах у сусідів” і, попри матеріальну скруту, видав за власні кошти, що їх дістав як ювілейний дар. Устиг підготувати лише перший том, що побачив світ 1914 року у Львові. А планованих томів (тільки зі статтями суспільно-політичного змісту) мало бути три...

“Оглядаючися своїми споминами в ті часи, проведені “в наймах у сусідів”, я з чистою совістю можу сказати, що вони зовсім не були страчені ані для мене особисто, ані навіть для інтересів нашого народу, для яких я власне в тім часі зробив, здається мені, далеко більше, ніж котрий-будь із наших найвидніших діячів того часу”, — підсумовував у передмові до своєї збірки вибраних перекладів багаторічну співпрацю з польською періодикою.

Свої перші спроби писати польською мовою Іван Франко робив іще під час навчання у Дрогобицькій гімназії. В архіві письменника зберігся робочий зошит 17-річного Франка-гімназиста, де його рукою, як домашні завдання з польської мови, записано вже досить зрілі й великі за обсягом твори — уривок драми “Jugurta”, поезії “Podanie o przybyciu Eneasza do Italii”, “Życie jest tylko podróżą” та ін. “Вихований у польських школах, вигодуваний поруч з іншими і польською літературою, я почуваюся сполученим з польським суспільством такими узами, розрив яких дуже багато мені коштував би”, — зізнавався Франко пізніше у статті “Дещо про польсько-українські відносини” (1895). А від 1878 року його художні твори, статті на літературні, театрознавчі, фольклористичні та суспільно-політичні теми регулярно з’являються на сторінках таких польськомовних періодичних видань, як “Praca”, “Przegląd Tygodniowy”, “Kwartalnik Historyczny”, “Ruch”, “Kraj”, “Prawda”, “Ateneum”, “Przegląd Społeczny”, “Głos”, “Przyjaciel Ludu”, “Wisła” та багатьох інших.

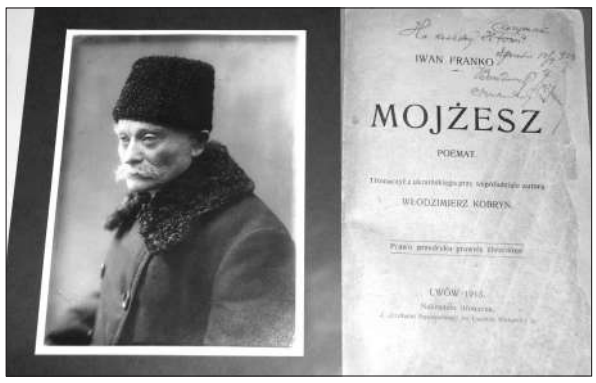

Із багатьма діячами польської культури — Яном Каспровичем, Генриком Біґеляйзеном, Елізою Ожешко, Болеславом Вислоухом, Яном Карловичем, Стефаном Жеромським й ін. — Франко був знайомий особисто або листувався. І навіть після болючого розриву з польською суспільністю через появу статті про А. Міцкевича “Поет зради” (1897) роки своєї праці “в наймах у сусідів” не вважав втраченими намарне. “Стількох я маю між поляками друзів, які мені довіряють, — писав у статті “Дещо про польсько-українські відносини”, — так багато радісних і сумних спогадів мене з ними пов’язує, так багато їм завдячую і так щиро в міру можливості готовий віддячуватися, що приписування мені ненависті до всіх поляків звучить у моїх вухах неначе якась вістка з іншого світу. Як українець люблю над усе свій народ і свою народність і прагну в міру своїх сил і можливостей служити їх піднесенню і збагаченню. [...] Неблагородним, нечесним і просто дурним способом було б кидання образ на народ, у якому я хотів би бачити опору розвитку і самостійності мого власного народу”.

Цьому періоду тривалої і дуже плідної співпраці Франка з польськими періодиками — співпраці подекуди вимушеної, продиктованої потребами заробітку, але значною мірою щиро натхненної бажанням творити “золоті мости зрозуміння й спочування” між двома націями — і присвячено виставку, яка відкрилась 6 вересня ц. р. в Музеї видатних діячів української культури в Києві. Виставку приурочено до 161-річчя від дня народження Івана Франка та 130-річчя початку його активної співпраці з польською пресою, зокрема із газетою “Kurjer Lwowski” (1887—1897), на сторінках якої, за підрахунком бібліографа Мирослава Мороза, з’явилося понад три з половиною сотні Франкових статей і заміток.

Від співорганізаторів виставки — Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ — на її відкритті в Музеї Михайла Старицького слово мав заступник директора з наукової роботи цього інституту Микола Сулима. Виступили також громадські діячі Василь Кушерець, Ніна Гейко та Микола Оцун.

На виставці представлено автографи польськомовних праць і перекладів Івана Франка, коректурні відбитки окремих статей збірки “В наймах у сусідів” з авторськими правками, раритетні книжкові й журнальні видання Франкової особистої бібліотеки з архіву Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ, а також унікальні фотоматеріали із фондової колекції Музею. Виставка триватиме до 28 вересня ц. р.

“Луганськ—Донецьк увесь український, за винятком кількох сотень негідників”.

Бий, дзвоне миру, бий, хмару війни розбий!

Голові Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Павлу Мовчану; Головному редактору тижневика “Слово Просвіти” Любові Голоті

Вельмишановні Павле Михайловичу й Любове Василівно!

Дякуємо Вам за те, що так уважно слідкуєте за життям, діяльністю нашого Свято-Троїцького кафедрального собору м. Луганська. Попри тиск, глумління, приниження, заляку-вання, парафіяни вистояли.

Ваша газета “Слово Просвіти” — це джерело знань, інформації, мудрості, людяності, українства. А Слово — Дар Святого духа. Слово — це потужна сила правди, віри, оптимізму.

На жаль, не так часто можна бачити газети такої якості, гарту, змісту, як Ваша. Часопис надихає до Бога, до свого коріння, любити свою землю, дбати про свою Помісну Соборну Церкву, навертає на те, що ми є українцями, що повинні бути єдині, що ми — нація.

Але існують проблеми міждержавних масштабів. Ми відрізані від Великої України кордонами, колючим дротом, блокпостами, великими людськими чергами, постійними перевірками особистих речей, незаслуженими образами.

Сподіваємось на подальшу співпрацю, Вашу милість, щирість та увагу до Нас.

Колись із гордістю чули ми: Луганщина — світанок України, серце мліє і душа співає — ось із-за обрію викотилось сонечко, Божою волею саме у нас, і піде гуляти по всій нашій оновленій Незалежністю державі.

А сьогодні Луганщина аж ніяк не світанок. Скоріше — присмерк, російською — “закат”. Присмерк-“закат” усього прогресивного, спрямованого в майбутнє, в цивілізовану Європу. Отже, мав рацію поет-німець Блок, патетично вигукнувши колись: “Да, скифы мы, да, азиаты мы!”

І тоді я думаю, що Луганщина — зовсім не світанок, а горизонт-обрій України.

А як воно в житті — чим вище піднімаєшся на вершину, тим далі й далі віддаляється горизонт-обрій.

І зараз тут у нас, на сході України, хоч би на яку гору чи висотку ми видерлися, — хоч би на яку умовну вершину піднялися, переконуєшся: горизонт-обрій нашої України катастрофічно віддаляється і вона розмивається в ньому.

Обставини, в яких ми опинилися жахливі. Держава у небезпеці. Прийшла війна, горе, сльози, смерть, біженці, сатанинська вакханалія, брехня, наруга, духовний бруд...

Й панують у нас:
Чужі пісні, чуже кіно
І чужі герої.
Чужа мова, чужа віра.
Чужі ідеали — чужа і правда
А в Луганську глухий кут,
А в глухому куті, звичайно, глухо.
Й сидимо в глухому куті —
І нема життя в нашому житті.

Тому треба постійно звертатися до пам’яті, до духовних надбань минулих літ. Пам’ять — нескінченна книга, у якій записано все. Щоб знати сьогоднішній день, ми маємо час від часу перегортати сторінки нашої історії...

Ще задовго до християнської ери прикочували сюди “скіфи” — азіати, попаслися тут разом зі своїми кіньми й вівцями та й канули у небуття. А з ними відійшли у вічність хозари і половці, ногаї та алани, гунни й авари... І лишилися в ковилових степах симпатичні байбаки, і насвистіли в цей край вільних козаків-запорожців, орачів-сівачів з Сіверщини та Полянщини, вуглекопів і сталеварів з усіх-усюд українсько-російських. Будували зимівники з пасіками, слободи з нивами і садами, — заукраїнювали повсюди мову свою і пісню. Так з’явилася Слобожанщина, Слобідська Україна, замежувавши з другою великою вольницею Донщиною. Обидві, принаймні в побутово-культурному плані, існують і дотепер. Самі себе якось годують та за можливості зберігають свою ідентичність. Хоча й належать тепер до двох різних держав.

Назавжди породичалися тут життєдайні пісні запорозьких й донських козаків, тужливі мелодії чумаків, слов’яносербські мотиви й полтавські вишиванки... Багатонаціональні прикмети вже не відокремити від історії усього людства, не тільки України, світанкові злети наших земляків. А земля наша луганська-донецька навіки уславлена іменами Великих Українців — **Бориса Грінченка і Миколи Чернявського, Володимира Сосюри і Василя Барки, Миколи Руденка і Василя Стуса, двох світлооких Іванів — Світличного і Дзюби, Олекси Тихого і Надії Світличної, ботаніка Костянтина Ситника та фізика Віктора Бар’яхтара...** Вони народилися і зросли патріотами на споконвічно українських чорноземах. Справи їхньої святої не змете ніякий хижак-окупант.

Ми ж добре знаємо і любимо, і ніколи й нікому не віддамо своїх земляків — усеукраїнських світочів культури, науки й духовності: **Микиту Чернявського, Івана Низового, Івана Білогуба, Юрія Єненка, Олександра Дудника...** Вони — наші речники і вчителі наших сучасників-патріотів: **Івана Шербула, Григорія Половинка, Володимира Семистяги, Світлани Талан, Юрія Кисельова, Віри Сліпченко, Нелі Буткової** та інших.

Ми віримо своїм провідникам і прямуємо за ними до омріяної мети — Великої України! На наших плечах і на нашому сумлінні лежить велика відповідальність за українське майбутнє. А як кажуть у народі: перед минулим схили коліно, а перед майбутнім засукай рукава. Минуле не лишається мертвим вантажем, а дивом вертається до нас, глибоко відбиваючись у душі. Бо майбутнє починається у нас, на слобожанському сході:

Земляче, нам Доля та Всевишній
Всі скарби земні і небесні
благословили й освятили на життя.

Ми живемо, як жили наші предки — в гармонії з Богом, відчуваємо його присутність поруч, звіряємо всі свої вчинки з Богом, вірячи, що Він поруч, почує й відгукнеться на щире прохання. Господь усе бачить, пильнує за кожною людиною, її поведінкою, приходить на допомогу, або її карає і кожному рано чи пізно віддасть заслужене: добрим — нагороду, нерозкаяним, брехунам, злочинцям — покарання. Але Господь, як люблячий батько, чекає повернення блудного сина до рідної оселі, приймаючи такого з прощенням і радістю. Знаючи це, ми звертаємося до духовних надбань минулих літ.

Кілька років тому в Луганську, на узбіччі дороги, що веде з центру міста до його південних окраїн, поблизу транспортної зупинки з чарівною назвою “Веселка” виріс собор. Великий, якісно оздоблений. Храм привертає до себе не тільки козацькою архітектурою, а й своїм призначенням. Побудували його на кошти, зароблені й зібрані парафіянами усієї України, а надихнув їх на здійснення свого задуму великий патріот нашої держави — **Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет**. Він добре знає ціну свого задуму і роль Церкви в духовному вихованні волелюбного народу. Церква протягом тисячі років свого існування в Україні виконувала роль центру християнського життя, формуючого обличчя українського народу, його світогляд, зміст і форму духовної і матеріальної культури. Церква, попри перепони і труднощі, для кожного покоління була Домом молитви і Слова Божого, яке вказувало на записані у Святомі Письмі ідеальні стосунки поміж людьми. Вона своїх мирян виховувала у дусі пошани і любові до іншої людини, не обмежуючи віросповіданням чи расою загальнолюдської заповіді: **“Люби ближнього твого, як самого себе”,** — та другої гуманної заповіді: **“Не убий”.** Церква стала для християнина місцем покори перед Всемогутнім, страхом перед гріхом і судом Божим, давала уяву про Царство Небесне, була місцем благодаті, вікном у небо, дарувала перехід від життя до смерті і від смерті у життя вічне.

Святійший Патріарх Філарет прагне, щоб про все це з однаковим усвідомленням пам’ятали на сході і на заході, на півдні і на півночі нашої великої держави. Адже народ у нас єдиний і віра у нього єдина. Але тривалий час вона перебувала під впливом іншого патріархату, під впливом політики іншої держави, в єднанні з якою, — не за власним, звичайно, бажанням перебувала Україна. Та імперія врешті-решт розвалилася, і наша країна у грудні 1991 року проголосила незалежність і стала самостійною державою. А у самостійної, незалежної країни, за логікою, повинна бути і самостійна Церква. Цього хоче український народ. Але аж ніяк не бажають прихильники іншого релігійного устрою. Почалися різноманітні інсинуації, різні, не завжди правдиві тлумачення історії. Договорилися до того, що Україна начебто великих заслуг у Другій світовій війні не має, що перемогу над фашизмом здобули б і без її участі. Все це і примушує **Святійшого Філарета** більше уваги приділити саме духовному вихованню мирян, і саме на сході України, де “добродії” з сусідньої держави намагаються передусім поширити свій вплив. Так виникла ідея побудувати в Луганську **Українську Православну Церкву Київського Патріархату**. Не в пориві, так би мовити, духовного протистояння, як дехто намагається пояснити цей факт, а з метою правдивого виховання мешканців краю.

Ми, луганці, хочемо бути православними й жити по-православному шляхом самовдосконалення кожної особистості, позитивну енергію спрямовувати в потрібне русло, на потрібні справи, запрягтися у воза щоденних клопотів і турбот, зціпивши зуби, тягнути його бездоріжжям сучасності.

Ми чудово усвідомлюємо себе невід’ємною частиною України, як говорив про це незабутній просвітянин, православний християнин, поет Іван Низовий:

Свята земля, яка зростила нас
В теплі й добрі, у щирісній любові,
Краєчок України, край Донбас,
Проукраїнський у своїй основі.

Пишаємось походженням своїм
І тішимось прамовою своєю,
І славим Україну — спільний дім.
В якому живемо правдою своєю.

Ми бережемо, плекаємо собори наших душ, а душі наші часто ріжуть наживо, приклеївши нам ярлик націоналіста, бандерівця, бандита, незрозумілого представника правого сектора, неблагодатного, неканонічного. Цей складний іспит на мужність, стійкість, терпіння, звитягу ми складаємо на відмінно.

Луганськ—Донецьк увесь український, за винятком кількох сотень негідників, які на дух не переносять України.

Особистий мій шлях до Творця був тернистим. Я ніколи не був безбожником, антирелігійником, раніше не був атеїстом — вірив: “Щось” таки є, але від істини був дуже далекий. До справжньої віри Творець привів мене за часи незалежної, соборної України. 1991 року я вперше взяв у руки Біблію. І мене більше за все вразили пророцтва Даниїла, що абсолютно точно здійснилися в процесі історичного розвитку. Так, Даниїл передбачав падіння Вавилону, утворення Мідо-Перської і Грецької держав, Римської імперії. Я був вражений і незабаром пересвідчився, що Біблія — Жива книга. Водночас прийшло розуміння того, що живий і Бог. Отже, змінилося і моє до Нього ставлення. Раніше я звертався до Бога, як, на жаль, і більшість вірян — дещо спрощено.

Багато років тому, працюючи вчителем-філологом, я захопився творчістю класика української літератури Олеся Гончара. Згадуються сторінки його романів: “Прапороносці”, “Людина і зброя”, “Тронка”, “Циклон”, “Собор”, “Твоя зоря” та інших творів, герої яких прийшли в моє життя. Після закінчення педагогічного інституту я прийшов до школи і вперше побачив в чудово оформленому кабінеті української літератури портрет Олеся Терентійовича, на якого був схожий мій учитель української мови і літератури Веніамін Антонович Карпенко. Згодом він став заступником директора школи, згодом — директором школи, відомої в місті та області, де було по одинадцять класів — 9-х, 10-х, 11-х. Випускників нараховувалося понад 400. Через два роки я став заступником директора з виховної роботи. З часом стосунки вчителя й учня переросли в душевну й сердечну дружбу на десятиліття. Веніамін Антонович Карпенко працював із дітьми більше 60 років. Відмінник народної освіти України, СРСР, захоплювався історичним й літературним краєзнавством. Разом ми написали до десяти книг, як-от “Путівник — Кам’яний Брід”, присвячений історії Кам’яного Броду, а також славетним постатям, котрі прославили історію цього краю; “Аура творіння” — літературно-публіцистичне видання про землю особливої енергетики — Луганщину тощо...

...І ось 1989 року сталося моє знайомство з Олесем Терентійовичем. Делегацію від Луганщини запросили на Установчий з’їзд Всеукраїнського Товариства української мови ім. Т. Шевченка, куди ввійшли славнозвісні, незабутні патріоти України: професор-викладач І. Білогуб, літературознавець Б. Пастух, письменник М. Ночовний. До складу творчої інтелігенції включили і мене як автора літературно-історичного музею “Луганці”.

У пам’яті закарбувалася промова Олеся Гончара. Його слова, очі, постать, тембр голосу випромінювали любов, бо для нього Бог є любов, а без любові творити неможливо. “З любові — творчість, з любові — щастя людське”, — кредо нашого велета слова. Гончар ніколи не був атеїстом, він мав Бога в душі. В спілкуванні з майбутніми просвітянами він поділився своїми згадками про війну. Коли Гончар втрапив до колони полонених своїх співвітчизників, то звернувся з молитвою “Визволи мене, Божа Мати”. І вона вивела його з полону й охороняла в боях.

Молитва. Саме вона наближає до Бога. Молитва — це наша розмова з Творцем. Найчастіше ми молимося під час випробувань чи невдач. У важкі хвилини свого життя звертаємося до Бога, до матінки Божої, всіх святих, просимо поради і допомоги.

...Згадується ще цікаве висловлювання. Я з учнями листувався з одним із найвідоміших українських письменників лауреатом Шевченківської премії Анатолієм Дімаровим. Загалом у моєму архіві понад три тисячі листів дружби з майстрами слова.

Анатолій Дімаров розказав нам таку історію: “У молодості я був, як і багато в той час молодих людей, комсомольцем і безбожником. Але на війні зі мною трапився випадок, що змусив переосмислити все життя. Мені під ноги впав снаряд. Він крутився, шипів просто піді мною, як живий, і ось-ось мав розірватися. Тоді всі клітини мого тіла звернулися до Бога: “Боже, допоможи мені, збережи моє життя, я ж ще так мало пожив, нічого не бачив”. І трапилося диво... Снаряд покрутився і зупинився. Так і не вибухнув. Я залишився живим. Цей випадок дав мені пізнати Бога і повірити в Його реальне існування”.

Ці та подібні випадки привели мене до православної віри.

Мене увесь час і у всіх випадках життя супроводжував образ моєї дбайливої матінки. У неї були золоті руки, добре, всепрощаюче серце, завжди людям привітна, жадана. Вона й бабуся — це символ, зразок, приклад зовнішньої і внутрішньої краси, чистоти, гуманізму. У нашому домі завжди лунав дитячий сміх.

Матуся народилася на Луганщині, за походженням — росіянка, батько — українець, походив із-під російської Донщини, де й сьогодні звучить українсько-російський суржик. Національного питання для батьків не існувало. Не існувало його ні в моєму Камброді, ні в Луганську, ніде в Україні: кожен вільно говорив своєю мовою. Мовне питання вигадали й успішно використовують у своїх цілях нечисті на руку й безсовісні політики, маючи з цього чималі зиски, “наварюючи” політичний імідж і прирощуючи нечесний капітал.

Ідучи на цвинтар, мама брала й мене. Дорогою розповідала про роки війни, окупацію. Особливо запам’яталися сторінки трагічних випробувань 1932—33 рр., коли на благословенну землю квітучого українського краю прийшов голод. Вона не вірила, що тут, у житниці України, раптово зник хліб, люди залишились без зернини. Голод 1933 року — не історична минувшина, він живе в пам’яті очевидців. Ось спогади мого батька: “Скрізь поширювався страх смерті. З ураженого голодом Луганська я пішки за 150 км діставався рідного хутора Українського, на Ростовщині, за мішечком хліба, щоб якось вижити. Шлях був довгий — і треба було ставати на ночівлю. Я підійшов до хатинки на краю села, рука піднялася постукати у віконце, раптом вона механічно зупинилася, побачивши, як за столом сидів гурт чоловіків-бугаїв, наминаючи шматки м’яса. Миттю я зрозумів, що то було не тваринне м’ясо, а людське — кинулися в очі руки, пальці й інші частини тіла... Після баченого біг кілька десятків кілометрів. Згодом мені пояснили, що якби мене зловили, то вбили б і з’їли”.

...На цвинтарі, запаливши на могилі свічку, матінка після молитви завжди просила: “Синку, ти багато знаєш всього (матінка пишалася, що я закінчив інститут, очолюю школу), дізнайся про Царство Небесне, є воно чи ні, бо за все довге життя не зустріла ні одної людини, яка повернулася звідти”. На жаль, моя Духівниця не закінчувала навчальних закладів, але була мудросвітлою.

Дорога моя матусю, я виконую твої заповіти, вчуся, дізнаюся про Бога і не кажу, що “померли”, бо вони справді відійшли.

Тож сьогодні в пам’ять про тих, хто не дожив, в пам’ять про тих, хто не долюбив, в пам’ять живих і ненароджених — ніхто не має права про це забувати!

Вічна пам’ять невинно убієнним і тиха свіча сльози нашої!

2015 року за ініціативою голови братства святого Апостола Первозваного Віри Сліпченко на засіданні парафіяльної ради Свято-Троїцького кафедрального собору наголосили на необхідності створення недільної школи для дітей та дорослих. Рада одноголосно прийняла цю пропозицію і окреслила завдання і проблеми недільної школи. Парафіянка Оксана Черноусова внесла на обговорення назву навчального закладу, мету, завдання і план роботи.

Члени парафіяльної ради ухвалили назву школи “Янголятко”, визначили мету — чесно й щиро виховувати учнів у дусі українського патріотизму, формувати поняття існування Вищої Сили, Бога, Божого Провидіння; пізнавати чарівний світ природи, вивчати історію рідного краю, українські традиції, звичаї, обряди. Провідними стали для нас слова Тетяни Майданович: “Така нам буде Україна, які у нас будуть серця”.

Цього року парафіяни відвідали батьківщину нашого земляка Миколи Руденка в селі Юр’ївці Лутугінського району на Луганщині. Нас радо вітали в музеї М. Руденка. Екскурсоводи ознайомили з біографією, життям, творчістю поета-дисидента, дійсного члена Академії наук України, автора 40 книжок, який своїм Словом будив і будить кожного, хто бере до рук його книги і стає на духовний шлях. Герой України Микола Руденко девізом свого життя обрав:

Бути людиною — значить страждати.
Бути вкраїнцем — страждати стократ!

Того ж дня побували в музеї Бориса Грінченка — письменника, вченого, громадського діяча, автора відомого “Словника української мови”, талановитого педагога, етнографа та фольклориста у селі Олексіївка.

Українська Церква Київського Патріархату м. Луганська твердо стоїть на позиціях Єдиної, Святої, Соборної і Апостольської церкви, служить Богові, служить людям, служить своїй Державі, служить українською державною мовою.

Бий, дзвоне миру, бий, хмару ненависті війни розбий. Наша громада молиться за Україну, за збереження спільного дому, за високу свідомість проти ворожнечі, розколу. Молимося словом. Молимося ділом. Молимося чесною працею.

Ця війна, яка прийшла в Україну, мусить бути останньою з усіх воєн, що були на землі. Тому що людина приходить, народжується для радості, для щастя, для любові. **А любов — це наш Господь і Бог, і Спас наш Ісус Христос!**

З вдячністю і щирим серцем,
секретар Луганської єпархії УПЦ КП
протоієрей
Анатолій НАЗАРЕНКО

«Щоб усі були одно» —

таку Христову заповідь сповнювали паломники Буковини до Васловівського Свято-Преображенського монастиря

Світлана МАСЛОВСЬКА,
голова Заставнівського районного об’єднання ВУТ “Просвіта”,
Чернівецька область

Саме так можна сказати про буковинців, котрі з ініціативи районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка напередодні свята Преображення Господнього традиційно пройшли 14-кілометрову покаянну дорогу до Васловівського Свято-Преображенського жіночого монастиря УПЦ КП, щоб не лише об’єднатися в єдину молитовну спільноту, а й великою громадою помолитися за родину, за наших воїнів, за Україну, а ще — очистити свої душі від гріховних падінь і попросити в Господа миру на рідній землі.

Учасники хресної ходи сходилися до пам’ятного знака Героям Небесної Сотні, що у м. Заставна. Мешканці райцентру та довколишніх сіл району, а також сусіди з Кіцманщини (с. Витилівка) з’їжджалися, аби разом вирушити до Васловівців. Рівно о 12.30 священики церков УПЦ КП Чернівецько-Буковинської єпархії (очолив службу благочинний Заставнівського округу о. Віталій Мензак) відслужили передпаломницький молебень і зі словами: “Хай Господь допоможе здолати цей шлях”, вирушили в дорогу.

У Малому Кучурові долучилися мешканці сіл Онут, Мосорівка, Самушин, Брідок, Митків і нас стало більше. Так, це лише друга, така потужна, хресна хода, тому людей ще не багато, але кожен ішов зі щирою душею та усвідомленням: саме паломництво рятує спраглі душі, молодий монастир треба намолювати, аби він додавав сили молитвам, що цією ходою засіваємо духовну ниву добірним зерном, яке дасть гарні сходи для становлення в Україні Єдиної Помісної Православної Церкви.

До своєї Незалежності ми йшли довго і малими кроками, та що казати, виборюємо її ще й досі. Така ж важка дорога до Єдиної Української Церкви. Але мине багато років і кожним із паломників пишатимуться діти й онуки, що саме їхні батьки-просвітяни були першими й стали будівничими Помісної Церкви, бо її становлення — незворотний процес. Іншого не дано і вороття назад немає. Яскраве свідчення — велике єднання прочан, яке творилося біля каплички при в’їзді до Васловівців, коли дві колони — з боку Заставни та Чернівців, які злилися в одну молитвою та Божественним співом, єдиним кроком і великим піднесенням душі. А яка то радість, що з нами поруч молодь (юнаки та дівчата і діти) разом із дорослими — із Садгори, Чернівців, Глибоччини, Сторожинеччини, Вижниччини, які до нас долучилися. Мабуть, ні з чим не зрівняються молитви в мелодії та Божественний спів наших священиків — рідною українською мовою. Обов’язкова місія цієї ходи — молебень біля пам’ятного погруддя першому митрополитові Буковини Євгену Гакману, що в центрі села, а далі — до місця його народження, де й споруджено монастир, куди ми прямували.

Тим часом церковні дзвони сповістили, що ми наближаємося до святині і друге дихання не забарилося... Ось ми на місці. Митрополит Чернівецький і Буковинський Данило та настоятель монастиря, архімандрит о. Євген зустрічають нас молитвою. Урочисту вечірню літургію очолив Владика Данило, а співслужать йому священики Чернівецько-Буковинської єпархії. Слово Митрополита завжди вагоме та проникливе — не передати словами увагу мирян і велич їхнього душевного задоволення під час владичого казання, як завжди, цікавого й повчального. Причастя та єлепомазання, молитви й благословення, поклоніння до мощів Александрійського Мартирія та спільний Божий спів — то відчуття духовного піднесення, очищення, братолюбства, доброти і щирості, милосердя й Божої благодаті, що витало пагорбами села і в душі кожного з нас.

Ось так відбулося ще одне Свято-Преображенське, просвітницьке єднання буковинців, яке ми дістали в подарунок один від одного та першого Митрополита Буковини Євгена Гакмана. Щиро віримо: він бачив нас із Небес і сподівався, це саме ті люди, які будують міцний фундамент Єдиної Помісної Православної Церкви в Україні.

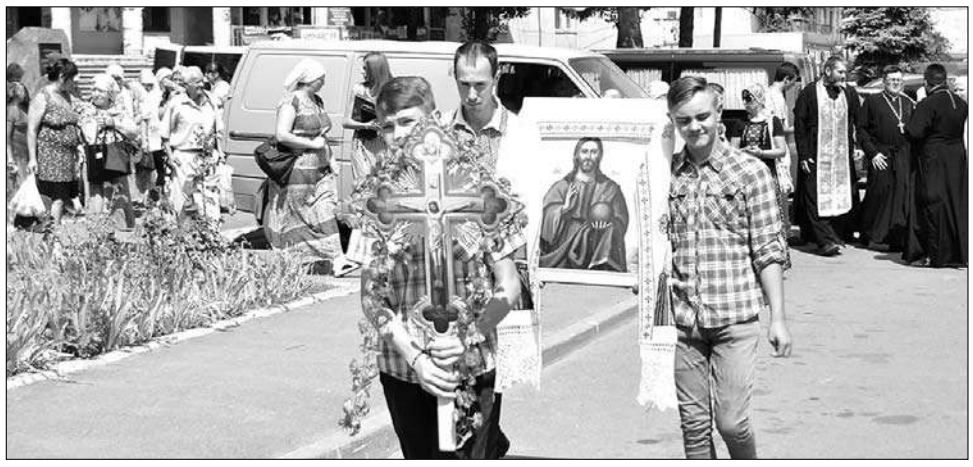

“Новий сезон буде багатим на мистецькі події”.

Франківці готуються до сторіччя

У формі нетрадиційного спілкування акторів і режисерів з представниками ЗМІ у Національному академічному драматичному театрі ім. І. Франка відбулася прес-конференція, присвячена відкриттю 98-го театрального сезону.

Про здобутки колективу в минулому сезоні та плани на майбутнє розповіли генеральний директор театру Михайло Захаревич, керівник літературно-драматичної частини Наталія Пономаренко, народні артисти України Галина Яблонська, Лариса Кадирова, Наталія Сумська, Олексій Богданович, Ірина Дорошенко, режисери-постановники Андрій Приходько і Юрій Одинокий.

Уже минулого театрального сезону франківці почали готуватися до 100-річчя заснування театру, яке святкуватимуть 2020 року. Першими спектаклями 97-го сезону стали вистави “Перехресні стежки” на основній сцені та “Увертюра до побачення” на Камерній сцені ім. С. Данченка. У грудні на Камерній сцені відбулася прем’єра вистави “Таїна буття” за п’єсою сучасного українського драматурга Тетяни Іващенко про особисте життя Івана Яковича.

У жовтні відбувся ювілейний вечір “Крила. Вечір з Богданом” з нагоди 75-річчя від дня народження видатного актора театру і кіно Богдана Ступки. А вже через місяць франківці вшанували пам’ять Майстра на сцені театру Заньковецької у Львові.

Також торік у жовтні на Камерній сцені з ініціативи генерального директора театру Михайла Захаревича виставою “Украдене щастя” І. Франка (постановка Сергія Данченка) розпочався ретровідеопоказ кращих вистав театру XX століття. У рамках відеопоказу глядачі мали змогу переглянути спектаклі за участю Богдана Ступки, постановки Майстра режисури, багаторічного художнього керівника театру Сергія Данченка, а також запис вистав за участю корифеїв головної драматичної сцени країни. В новому сезоні театр має намір продовжити започатковані покази.

Лариса Кадирова

Галина Яблонська

У березні франківці відзначили 80-річчя від дня народження Сергія Данченка. Того дня на Камерній сцені відбулася науково-практична конференція “Данченко. Майстер-клас”, в якій взяли участь друзі, колеги, провідні театральні критики, мистецтвознавці. Ввечері, на основній сцені театру показали виставу Сергія Данченка “Приборкання норовливої” В. Шекспіра, у фойє відкрилася виставка, присвячена творчій діяльності митця.

А в травні в приміщенні театру відкрилася експозиція з нагоди 100-річчя від дня народження знаного сценографа світового масштабу — Данила Лідера.

За минулий сезон відбулося шість прем’єр: “Три товариші” Еріха Марії Ремарка (режисер-постановник Юрій Одинокий), “Скупий, або Школа брехні” Жана-Батиста Мольєра (постановка Петра Ільченка), “Всі мої сини” Артура Міллера та “Подорож Аліси до Швейцарії” Лукаса Берфуса (обидві постановки Станіслава Мойсеєва). А режисер Андрій Май поставив вистави “Викрадення Європи” за документальними матеріалами, опрацьованими драматургом Олексієм Доричевським та “Таїна буття” за п’єсою Тетяни Іващенко.

Крім цього театр брав участь у численних гастрольних турне та мистецьких фестивалях. Вистава “Санація” за п’єсою Вацлава Гавела побувала у гастрольному турне Чехією в рамках відзначення 80-річчя від дня народження цього чеського драматурга. Один з найпопулярніших сьогодні спектаклів театру “Незрівнянна” за п’єсою Пітера Квілтера (режисер-постановник Анатолій Хостікоєв) здійснив гастрольне турне до Івано-Франківська, Львова, Житомира, Запоріжжя, Дніпра, Вінниці. А виставу “Річард III” В. Шекспіра з успіхом показали в Житомирі та Вінниці. До речі, виконавця головної ролі у “Річарді III” Богдана Бенюка відзначили в номінації “Кращий актор” на престижних театральних фестивалях “Київська пектораль” та “Мельпомена Таврії”. А в травні на основній сцені театру відбувся творчий вечір з нагоди 60-річчя від дня народження актора, що мав назву “Ровер моєї мрії”.

Лауреатами різних фестивалів стали вистави: “Момент кохання” Володимира Винниченка — Всеукраїнський театральний фестиваль “ЧеховФест-2017” (м. Суми), “На полі крові” Лесі Українки — Відкритий фестиваль камерного театрального мистецтва “Під світом сакури” (м. Ужгород), “Марія” Збігнева Хшановського — відкритий театральний фестиваль української драматургії “Дніпро. Театр. ЮЕЙ” (м. Дніпро), “Швейк” Ярослава Гашека — XVIII Міжнародний фестиваль етнічних театрів України, країн СНД та Карпатського єврорегіону “ЕТНО-ДІАСФЕРА” (м. Мукачеве).

Театр брав активну участь у культурно-мистецьких заходах для бійців у зоні АТО, переселенців і дітей-біженців. Актори виступали з концертами у військовому шпиталі Міністерства оборони України та центральному клінічному госпіталі Державної прикордонної служби. Корифей театру Галина Яблонська брала участь у “Мистецькому спецназі”, а заслужена артистка України Любов Доброноженко — у заходах до 85-річчя Донецької області (м. Краматорськ).

Перша прем’єра 98-го сезону — вистава “Життя — це сон” Педро Кальдерона де ла Барка (режисер Андрій Приходько). На листопад запланована прем’єра п’єси класика німецької драматургії Генріха фон Кляйста “Розбитий глек”. Над постановкою працює режисер Роман Мархоліа, сценографія — Володимира Ковальчука. У головних ролях: Остап Ступка, Олексій Богданович, Олександр Задніпровський, Наталія Корпан, Анжеліка Савченко, Тетяна Міхіна. А наприкінці року на Камерній сцені очікується постановка п’єси сучасного фінського драматурга К. Смедса “Дедалі темніший будинок”, що буде спільним проектом театру та Посольства Фінляндії в Україні.

Новий сезон буде багатим і на бенефіси та ювілейні вечори зірок сцени. Серед майбутніх ювілярів — Галина Яблонська, Ірина Дорошенко, Людмила Смородіна, Поліна Лазова, Володимир Коляда, Остап Ступка.

Вижити допоможе гармонія

Першою прем’єрою нового сезону у франківці стала вистава “Життя — це сон” за п’єсою Педро Кальдерона де ла Барка, постановку якої здійснив заслужений діяч мистецтв України Андрій Приходько.

Ім’я Педро Кальдерона, класика іспанської драматургії XVII ст. — одне з найпопулярніших у світовому театрі. Він гідно продовжив традиції свого вчителя і наставника Лопе де Вега. Саме ці автори створили і розвинули такий популярний у театрі жанр “плаща і шпаги”, який протягом століть захоплює і виконавців, і глядачів.

Біографія драматурга подібна до життєписів класиків епохи бароко. Вона вмістила в себе навчання в мадридській єзуїтській колегії, університет, військову службу, потім була активна театральна діяльність при дворі Філіпа IV, що принесла майбутньому класику славу та визнання. Тут він виступив і як актор, і як постановник п’єс. У багатьох постановках задіював кращих на той час музикантів і сценографів, використовував спецефекти.

Друга половина життя драматурга й поета, в якій поєдналися перипетії суспільно-політичного та особистого характеру, призвели до прийняття духовного сану. Кальдерон став членом релігійного братства й останні 37 років життя присвятив роботі над духовними драмами.

Серед п’єс автора найбільш знані комедії “Дама-примара” (наразі з успіхом йде на сцені Київського академічного театру “Колесо”), “З коханням не жартують” (1994 року постановку цього твору на сцені франківців здійснив В. Опанасенко) та філософська драма “Стійкий принц”.

П’єсу “Життя — це сон” вперше поставили 1653 року. Це найвідоміша п’єса Кальдерона. При створенні твору Кальдерон використав значну кількість літературних, історичних і легендарних джерел. Серед них значне місце посідає “Повість про Варлаама та Йоасафа”. До Кальдерона до цього сюжету звертався Лопе де Вега, який написав драму “Варлаам і Йоасаф”.

Найвідомішими зверненнями до цієї п’єси були постановки В. Мейєрхольда та О. Таірова на початку XX століття.

П’єса складається з трьох “хорнад” (дій). Слово “хорнада” має іспанське коріння і означає “шлях людини, який вона пройшла за день”. Художній час драми якраз і складається з трьох днів: у перший (Сехисмундо — в’язень у тюрмі) — відбувається розстановка героїв на конфліктних позиціях, у другій (Сехисмундо — принц у палаці) — напруга досягає кульмінації, а в третій (Сехисмундо — ув’язнений і майбутній король) — відбувається розв’язка.

Три хорнади стають і трьома етапами дорослішання людської душі. У перший день Сехисмундо — людина, яка мало чим відрізняється від звіра, його існування позбавлене людських почуттів і моралі. Вирваний із природного для нього середовища, він поводиться як справжній звір. Влада другого дня відкриває в Сехисмундо найгірші риси – егоїзм, нестриманість, похіть.

Прокинувшись у в’язниці, колишній принц доходить висновку, що “життя — це сон”, і не зраджує йому навіть коли дізнається подробиці свого цілком реального існування. У вуста Сехисмундо Кальдерон вкладає християнську ідею про те, що “ми всі до пробудження спимо”. Але рано чи пізно до всіх приходить смерть, що пробуджує від життя. Усвідомивши це, Сехисмундо вирішує творити добро.

“Моє перше звернення до п’єси Кальдерона “Життя — це сон” відбулося 1996 року на сцені театру Вахтангова. 2004 року я здійснив її постановку за підтримки керівника Культурно-мистецького центру Могилянки Олени Замостян та Президента НаУКМА В’ячеслава Брюховецького в стінах Києво-Могилянської академії. Я дуже давно мріяв поставити “Життя — це сон” з київськими акторами. Кальдерон у своїх текстах уклав повноцінну модель буття”, — розповідає режисер-постановник Андрій Приходько.

Заслуженим артистам України Володимиру Ніколаєнку (Василіо, король Полонії), Олексію Паламаренку (Клотальдо, старий), акторам театру Богдану Адаменку (Кларін, блазень), Івану Янченку (Астольдо, герцог Московії), Марії Моторній (Естрелья, інфанта), Катерині Куксенко (Росуара, знатна дама) вдалося створити достовірні образи, які надовго запам’ятовуються. Заслуговує високої оцінки гра молодого актора Богдана Буйлука, який зумів переконливо і в розвитку показати головного героя — принца Сехисмундо.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Володимир КОШУБА: «Український глядач став вимогливішим»

Володимир Кошуба закінчив Київську консерваторію як піаніст (клас професора Т. Кравченко) та як органіст (клас заслуженого діяча мистецтв України, професора А. Котляревського). Після закінчення консерваторії артист працював у столичному театрі ім. І. Франка та Київській філармонії. З 1981 року — соліст-органіст Республіканського будинку органної та камерної музики України.

1999 року Американський біографічний інститут (ABI) при Конгресі США ім'я Володимира Кошуби заніс у всесвітній каталог музикантів нового тисячоліття. Творчу діяльність митець із 1983 року поєднує з викладанням класу органа в Київській спеціалізованій музичній школі ім. М. В. Лисенка. 2007 року йому присвоїли звання народного артиста України. Того ж року обрали президентом Всеукраїнської асоціації органістів та органних майстрів.

Сьогодні Володимир Вікторович гість “СП”.

— Чи вважаєте Ви себе щасливою людиною?

— У творчому плані я дуже щаслива людина. Закінчив Київську консерваторію (нині Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського), я піаніст. За направленням працював у Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка. Познайомився з народними артистами СРСР та України А. Гашинським, В. Дальським, П. Куманченко, Нонною Копержинською, Поліною Нятко і багатьма іншими.

Ще коли навчався у Київській консерваторії, то кілька місяців проходив курс органа у професора А. Котляревського. Захопився цим інструментом.

1974 року мій товариш і однокласник по Музичній школі ім. М. В. Лисенка Олександр Осадчий запропонував мені виступати на електроорані у складі камерного оркестру Київської державної філармонії. Цей колектив працював із видатними митцями XX століття — Дмитром Гнатюком, Юрієм Гуляєвим, Костянтином Огнєвим, Анатолієм Солов'яненком, Юрієм Багатіковим, Діаною Петриненко, Миколою Кондратюком та ін.

Ми виступали на провідних концертних майданчиках колишнього Радянського Союзу. Під час цих поїздок я дуже багато для себе взяв як музикант. Все це знадобилося у подальшій концертній практиці.

У мене була велика мрія продовжити професійне навчання гри на органі. Хоча тоді ще ніхто не міг подумати, що через кілька років у Києві з'явиться чудовий Будинок органної та камерної музики. Орган викладали як факультатив при фортепіанному факультеті Київської консерваторії. Я вже закінчив консерваторію як піаніст і мені як виняток міністр культури УРСР Сергій Безклубенко дозволив складати вступні іспити. Вдруге вступив до консерваторії, яку закінчив через чотири роки по класу органа у професора Арсенія Котляревського.

5 серпня 1981 року разом із видатною співачкою Ольгою Басистюк мене зарахували на роботу солістом-органістом до щойно відкритого Будинку органної та камерної музики. І вже 37-й рік незмінно виступаю на цій чудовій сцені.

— Роботу на столичній сцені поєднуєте з гастролями?

— В СРСР існувала чітко продумана система концертно-гастрольної діяльності. Був досить жорсткий відбір щодо професійності музикантів.

Лише через три з половиною роки після того, як я став солістом-органістом, Міністерство культури України затвердило для мене право сольного концерту в одному відділі в Києві та на гастролях, а ще через два роки — давати концерти у двох відділах. Зараз ця вимога знівельована і багато музикантів різних жанрів без належної освіти можуть виступати з концертами по Україні.

У мене були творчі зв'язки з багатьма філармоніями колишнього СРСР. За рік давав по сто і більше концертів у різних куточках країни. Були місяці, коли їхня кількість доходила до двадцяти.

Закордонні поїздки у ті часи були нечисленними. Перший творчий виїзд відбувся 1985 року до Кракова (міста-побратима нашої столиці), де саме були дні культури Києва. Як соліст-органіст, виступав у Болгарії, Чехословаччині, Угорщині, НДР. 1989 року мене запросили на престижний фестиваль органістів СРСР та США до ФРН у місті Аахен.

Після здобуття Україною незалежності розпочалася активна концертна діяльність за кордоном. Якщо у Росії, Молдові та Білорусі за ці роки я був лише декілька разів, то відкрилися широкі можливості виступати в країнах Західної Європи та Америки.

Назавжди залишиться у пам'яті 1994 рік. Тоді я дав 12 концертів у США, звідти переїхав до Бразилії, потім Уругваю і закінчив свої виступи в Аргентині.

У місті Монтевідео (Уругвай) мене зустрічали у вишиванках представники української діаспори. Я був першим українським органістом, що сюди завітав. До цього тут лише встигли побувати Національний заслужений академічний український народний хор ім. Г. Верьовки та Національний ансамбль танцю України імені П. Вірського. Ще більше представників української діаспори зустрічало в Сан-Паулу (Бразилія).

Вразило, як бережуть українські народні традиції представники діаспори в Аргентині. У місті Ла-Плата познайомився з місцевим мільйонером Шепаровичем, батько якого був активним діячем УПА. 1945 року він емігрував до Аргентини. Свого часу працював у США на фірмі Сікорського, адже був прекрасним інженером, а потім повернувся до Аргентини.

За чотири дні мого гостювання у цієї людини я ознайомився з багатьма унікальними виданнями, присвяченими УПА. Для мене це стало справжнім відкриттям, адже у нас ця тема тоді була під забороною.

Також був у Канаді. Мої концерти організовує та проводить професійна американська гільдія органістів (AGO).

— Також займаєтеся громадською діяльністю?

— 10 років тому мене обрали президентом асоціації органістів і органних майстрів Національної всеукраїнської музичної спілки. У нашій Спілці не так багато органістів, але всі вони виконавці дуже високого творчого рівня. Проводимо різноманітні фестивалі, але через недостатнє фінансування останнім часом маємо певні труднощі. Протягом багатьох років активно співпрацювали з головою Національної всеукраїнської музичної спілки Анатолієм Авдієвським. Зараз Спілку очолює харизматична людина — Євген Савчук. Наша співпраця триває.

— Ви вже четверте десятиліття один із провідних солістів-органістів України. Чи змінився за цей час глядач?

— У перші роки люди відвідували нас, аби просто подивитися та послухати орган. Зараз публіка досить вибаглива, обізнана. Добре знають кожного музиканта. У всіх виконавців є своє коло шанувальників. Але зараз дивляться не лише на прізвище артиста, а й на те, що він виконуватиме. Вже не можна жити постійно з одним репертуаром (5-6 програм). І це змушує серйозно ставитися до оновлення програм.

У мене доволі велика бібліотека. Я завжди привозив із гастрольних поїздок багато нотної літератури.

Минулого концертного сезону у мене було кілька нових концертних програм. Я вперше в Україні виконав програму “Марші та токати”. Серед них марш з опери Верді “Аїда”, “Марш ляльок” Чайковського, “Марш маріонеток” Сен Санса. Інша програма, що має назву “Музика романтизму”, складалася з 17 нових творів. 5 жовтня цього року готую ще одну програму, присвячену музиці доби романтизму.

Цікаві програми зробили разом із Катериною Баженовою (фортепіано). До речі, нещодавно пані Катерині присудили звання заслуженої артистки України. Це вже був наш другий спільний проект. Ми виконували твори американських композиторів XIX—XX століть, “Місячну сонату” Бетховена, фрагменти з 2 концерту Рахманінова. Це унікальна, досить популярна програма. Вже традиційно минулого сезону відбувся спільний концерт з народним артистом України Іваном Кучером (віолончель). Під час цього концерту ми виконували твори Баха та Вівальді.

Нещодавно до нашого колективу прийшов талановитий скрипаль Назарій Пилатюк. Ще 15 років тому ми разом виступали на гастролях у Німеччині. Тоді цьому музиканту було лише тринадцять років. Я щасливий, що він зараз працює в Києві.

— А чи звертаєтеся до української музики?

— Співпрацював і співпрацюю з багатьма українськими композиторами. Під час закордонних гастролей завжди виконую їхні твори.

У XVII—XIX століттях в Україні музику для органа не створювали. Але маємо багато чудових музичних творів для хору того часу. Я зробив чимало обробок. Мав можливість долучитися до унікальної бібліотеки Володимирського собору в Києві. Саме тут знайшов твори Веделя, Бортнянського, Березовського, виконання яких в Україні було заборонене. Серед цих видань хотів би виділити “Хорові твори” Артемія Веделя, видані 1911 року. Я створив окрему програму з творів цих композиторів.

Серед сучасних композиторів це Микола Колеса, який написав прекрасну музику для органа. Гарні творчі стосунки маю з Володимиром Губою. Також дуже плідно співпрацюю з Жанною Колодуб. Під час закриття минулого концертного сезону виконав один з її нових творів.

А ще в Національному будинку органної та камерної музики України щомісяця відбуваються концерти української музики. Це спонукає до пошуку зв'язків з композиторами та вивчення музичної спадщини українського народу. 30 жовтня цього року в нас відбудеться новий концерт української музики.

— Свого часу набуло розголосу протистояння за приміщення між Будинком органної та камерної музики і католицькою громадою Києва. Яку ситуацію маємо нині?

— Завдяки зваженій позиції нашого керівництва і директора Т. М. Стахурської, вдалося знайти порозуміння. За місяць-два наперед дирекції приносять розклад церковних служб. Усі наші концерти і репетиції відбуваються з урахуванням побажань католицької церкви святого Миколая, що міститься з нами в одному приміщенні.

— У ЗМІ з'являлася інформація про аварійний стан Вашого приміщення. Чи справді все так погано?

— Так, питання існує. Але воно поступово вирішується. Минулого концертного сезону були великі проблеми з дахом. Однак завдяки Міністерству культури України виділили кошти на його ремонт. Наразі виділені кошти на реставрацію зовнішньої частини приміщення. Частково ці роботи вже проведені. Хочеться вірити, що нашу будівлю доведуть до ладу.

— Що скажете про сучасний стан української культури?

— У нас є поп-культура і професійна класична культура. На жаль, перша заполонила радіоефір і телевізійний простір. Можливо, тому, що вона доступніша для сприйняття. Але я згадую поїздки до США. Там у громадському транспорті постійно звучить класична музика. Я довго мріяв про часи, коли так буде і в нас. Нарешті моя мрія почала здійснюватися — класика залунала у Київському метро. Сподіваюсь, що це починання триватиме.

Мрію про теле- і радіоканали класичної музики. Добре, що працює телеканал “Культура”, такі передачі почали з'являтися на інших телеканалах.

Є в нас прекрасні естрадні виконавці. Поважаю Тараса Петриненка, з яким разом навчався у Київській музичній школі імені М. Лисенка, намагаюся відвідувати його концерти. “Океан Ельзи” і ONUKA конкурентоспроможні колективи та багато інших митців і музичних груп.

Позитивно ставлюся до запровадження квот на україномовний продукт на українському радіо. З'являється багато молодих цікавих музикантів. Сподіваюсь, що з часом вони стануть популярними далеко за межами України.

Також активно розвивається українське кіно.

У той самий час не можуть не хвилювати події на сході країни. В Україні ми маємо 15 концертних органів. Два з них у Луганську та Донецьку. Раніше часто бував у цих містах із гастролями. Ми мали прекрасні творчі стосунки. Але зараз зі зрозумілих причин не можу там бувати.

— Ще на початку нашої розмови Ви згадували про свої творчі плани. Що можете ще додати з цього приводу?

— Маю багато творчих планів і задумів. Наша професія така, що не можна зупинятися на зробленому. Свій творчий авторитет потрібно підкріплювати щоденною копіткою працею.

Продовжую гастрольну діяльність. Але гастролі важко планувати через насичений графік у Києві. Наразі маю запрошення поїхати до США.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

“За кожним задумом приховано увесь попередній мистецький досвід”.

Мішок із грішми

Олександр і Сергій Харуки та Володимир Таран

Катерина ГАЛИНСЬКА

Буває, їх запитують: а де можна вивчитися, щоб “малювати” гроші.

Усі троє в такий момент усміхаються. Насамперед треба бути професійними художниками-графіками. Самі вони не думали, не гадали, що їх справді навчатимуть “малювати” купюри — аж у Швейцарії. Було це далекого 1994 року, коли Володимир Таран, Олександр і Сергій Харуки (брати-близнюки) працювали на Банкнотно-монетному дворі Національного банку України. Їх відрядили на навчання у спеціалізованій, чи не єдиній у світі фірмі “DE LA RUE GIORI S.A.”, де художники вчаться творити дизайн банкнот. Вони й пройшли там професійний вишкіл. І “свої” банкноти таки створили: це робочі ескізи нового банкнотного ряду та “живі”, які ще перебувають в обігу, 20-гривнева купюра з портретом І. Франка та зображенням Львівського оперного театру і 5-гривнева банкнота з Богданом Хмельницьким.

А згодом ці художники почали спеціалізуватися на дизайні монет, які випускає в обіг НБУ. І нині вони впевнені: створювати ескізи монет треба справді вчитися спеціально. Необхідно відповідно набити руку — для виразності й точності ліній, лаконічності образу та його символічного наповнення. Необхідно також уміти продумане й уявне зображення перевести спочатку в графічну композицію, а потім — побачити його в рельєфі, малій пластиці. Та й це не все. Існує відповідна експертна рада при НБУ, котра може прийняти або відхилити ескіз, який ще має пройти не один етап схвалення.

Олександр Харук:

— Буває, члени Експертної комісії НБУ запитують, чого на ескізі той чи той символ або образ. Звісно, художники продумують “картинку”, яка має бути й лаконічною, і змістовною, й стилістично цілісною, якщо йдеться про серію. Але зображення може “виринути” інтуїтивно. За кожним задумом приховано увесь попередній мистецький досвід, знання історії, вміння знайти її образний перегук із сьогоденням.

Але я забігла трохи наперед...

Отже, співпраця мистецької групи “Арттриум” (Володимир Таран, Олександр і Сергій Харуки) із Національним банком України почалась ще 1995-го, коли колективу запропонували попрацювати над ескізами монет “100-річчя Олімпійських ігор сучасності” та “Перша участь у літніх Олімпійських іграх”. Ці монети були відкарбовані 1996 року на Монетному дворі Польщі: свого Україна ще не мала. На той час усі учасники групи працювали на Банкнотній фабриці НБУ головними спеціалістами з розробки та виготовлення банкнот.

За більш як 20-річний творчий період ці художники створили тисячі ескізів пам’ятних і колекційних монет, близько 250 відкарбували у різних металах. Це — вагома частка від загальної кількості монет (740), що були презентовані Національним банком України донині.

— Вразила серія монет, присвячена 200-літтю від дня народження Шевченка. Прокоментуйте втілення, — прошу Володимира Тарана.

— Ми, звичайно, не могли не відгукнутися на цю пам’ятну дату. Так з’явилася велика монета масою 500 г зі срібла 999 проби діаметром 85 мм, номіналом 50 гривень. Реверс монети розділено навпіл: угорі дзеркальна поверхня, унизу — рельєфна, декоративна. Це — символ драматичної долі поета. По колу зображено серію автопортретів Шевченка: вони ілюструють різні періоди життя митця. Для реверсу ми вибрали рядки із поезії “Доля”: “...МИ НЕ ЛУКАВИЛИ З ТОБОЮ,/ МИ ПРОСТО ЙШЛИ; У НАС НЕМА/ЗЕРНА НЕПРАВДИ ЗА СОБОЮ”.

У центрі композиції аверсу — коло з рядків поезії “Муза”: “...ВНОЧІ, І ВДЕНЬ, І ВВЕЧЕРІ, І РАНО ВИТАЙ ЗО МНОЮ І УЧИ, УЧИ НЕЛОЖНИМИ УСТАМИ СКАЗАТИ ПРАВДУ”. На тлі рушника — стилізоване алегоричне уособлення таланту митця, його дві музи: Поезії та Образотворчого мистецтва.

Сергій ХАРУК додає:

— Для реверсу монети із нейзильберу діаметром 35 мм номіналом 5 гривень ми використали рельєфний портрет Шевченка за мотивами його автопортрета 1841 року. Угорі напис: “СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮБІТЬ...” Праворуч і ліворуч — рослинний орнамент. Він нагадує стилізований вишитий рушник, яким традиційно прикрашали портрети Кобзаря.

Саме за вдале художнє рішення монета “200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка” (50 гривень) стала лауреатом конкурсу НБУ “Краща монета року” за 2014 рік.

Художники неодноразово ставали лауреатами конкурсу НБУ на кращу монету. Зокрема — за монету “Чумацький шлях” (за 2007 р.),“Зимненський Святогірський Успенський монастир” (за 2010 р.), “1000-річчя заснування Софійського собору” (за 2011 р.), “Українська лірична пісня” (за 2012 р.), “Українська вишиванка” (за 2013 р.), “200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка” (за 2014 р.), “Київський князь Володимир Великий” (за 2015 р.), “Щедрик” (за 2016 р.)

— Розкажіть, — звертаюся до Олександра Харука, — про цю монету докладніше.

— Мотив реверсу поділено на дві частини стилізованим музичним рядком зі “Щедрика”: угорі портрет Миколи Леонтовича з диригентською паличкою в правій руці. На лівій руці композитора — ластівка. Ліворуч від портрета на тлі концентричних кіл, що символізують звучання музики, — вставка з кубічного оксиду цирконію. Внизу “Колядка дзвіночків”: на тлі кольорових голографічних кіл зображено дзвоники. Голографічні переливи наче моделюють мелодію “Щедрика”, створюючи ілюзію звучання колядки. На аверсі монети — гурт колядників.

Володимир Таран додає:

— Шкода, що не вдалося видрукувати ще й упаковку для монети з мелодією “Щедрика”. Зате презентаційна листівка із QR-кодом таки побачила світ. За посиланням можна слухати різні варіації виконання відомої щедрівки. У світі подібне існує, але презентація монети у такий спосіб була вперше в Україні. Таким чином ми нагадали усьому світу, хто є автором популярної різдвяної мелодії. У США, де широковідомий наш “Щедрик”, мало хто знає, що “Колядка дзвіночків” — це обробка української народної пісні.

— Ваша монета могла б долучитися до популяризації культури України за кордоном. Знаю, що ваше тріо неодноразово вигравало конкурс у Японії...

— Так, 2004 року за монету “ПРИРОДА УКРАЇНИ” ми виграли Гран-прі Міжнародного конкурсу монетного дизайну, який проводить Монетний двір Японії, — розповідає Сергій Харук. — Одержували нагороду в Японії 2005-го, на піднесенні після Помаранчевого майдану. Далі неодноразово мали високі відзнаки Монетного двору Японії за інші монети.

— Ви згадали про Помаранчеву революцію. І Революція гідності, наскільки знаю, теж гідно, вибачте за тавтологію, відображена вашим тріо.

Брати Харуки доповнюють один одного:

— Так, це три монети у наборі: ЄВРОМАЙДАН, РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ, НЕБЕСНА СОТНЯ.

Перша монета символізує стихію “вітер”: вільний простір, прагнення до змін. У центрі аверсу — композиція із людських облич, фрагмент велелюдного зібрання-віча, що часто відбувалися на площах міст і містечок України на першій фазі революційних подій 2014—2015 рр. Цей мотив облямований дзеркальною рамкою у формі квадрата: символізує владу, всемогутність, істину та справедливість. У полі рамки — цитата із п’ятої статті Конституції України: “Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ”. Основна композиція розміщена на тлі прапора, що розвівається. У центрі реверсу — рука, стиснута у кулак, що тримає прапор України. У нижній частині — край рукава вишиванки. Тлом слугує прапор Європейського Союзу. Композиція символізує прагнення України до європейських цінностей і стандартів життя.

“РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ” — друга монета серії. Вона символізує вогонь: катарсис, божественну очисну силу. Домінанта аверсу — образ молодого борця за гідність та справедливість, якого зображено на тлі дзвону — символу тривоги та заклику до оборони. Тло усієї композиції — язики полум’я.

Композиція реверсу — силове протистояння на Майдані. Мотив має форму козацького хреста, що символізує тяглість історії, ідею спадкоємності з Козацькою державою. Монета “НЕБЕСНА СОТНЯ” — це стихія землі: саме з неї усе живе з’являється й у землю повертається, щоб відродитися знову. Мотив аверсу акцентує на свічках за невинно вбитими, полум’я яких перетворюється на душі Небесної сотні...

Відсвяткували вже й 26-ту річницю нашої Незалежності. До 25-ліття цієї дати НБУ випустив добірку монет, дизайн яких теж виконали художники Володимир Таран і брати Харуки.

У цій серії вирізняються монети, присвячені витокам української державності: КИЇВСЬКА РУСЬ, ГАЛИЦЬКЕ КОРОЛІВСТВО, КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА.

Художники підкреслюють: цікавим і незвичайним у добірці є те, що при розміщенні монет у певному порядку, як це зроблено у сувенірній упаковці, три монети

з окремими геральдичними символами складаються в об’єднану композицію, що відтворена на четвертій монеті.

Ще дві монети зі срібла та золота номіналом 20 та 250 гривень доповнюють тематику 25 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.

Тло мотиву аверсу срібної монети — літери ***Я*** різної величини і різного накреслення. Це — символ сучасної України, в якій формується громадянське суспільство. У центрі композиції — слово УКРАЇНА, що накладається на загальне тло літер Я. Напис ***УКРАЇНА*** зроблено за принципом прихованого зображення, що додає певного смислу загальній композиції. Тло з різних літер ***Я*** формує слово Україна: як і окремі особистості, громадяни формують суспільство з певними цінностями, творять оновлену Україну.

У полі мотиву — рядок Івана Франка “Нам пора для України жить”.

Композиція аверсу золотої монети — Малий Герб України, облямований стилізованим вінком із калинових галузок. Чільне місце мотиву реверсу монет зі срібла та золота — стилізоване абрисне зображення мапи України, декороване плахтовим мотивом. Цей питомо український мотив був популярний в українській графіці 18—20-х років минулого століття, відновлений у 60—70-х роках. Символічно: саме на східні території держави накладається синьо-жовтий прапор України, де зображено й мак — символ пролитої крові. Тло всієї композиції — букет із квітів, калини, колосків: рослин, що асоціюються з Україною. Є й оливкова гілка — символ миру. Символіка букета промовляє про віншування з ювілеєм, побажанням миру і добра.

Запитую *Володимира Тарана,* яка з монет, виконаних “Арттриумом”, йому найдорожча.

— Важко сказати. Ось (показує) монета “УЄФА. Євро 2012. Україна—Польща”. Це набір із 2-х монет, які складаються в коло. Ідея, загальне попереднє ескізування виконано нами. Україна і Польща мали по сегменту із круга, що утворювали монети певної форми, припасовані одна до одної. Дизайн реверсу польської монети був запропонований власний, але це не порушило первісного задуму. Монети карбувалися одночасно на Монетному дворі Польщі та на Банкнотно-монетному дворі НБУ. Так відбувся обмін певним художнім і технологічним досвідом. А це — передумови до міжнародної співпраці, відкриті можливості реалізації спільних міжнародних проектів.

Сергій Харук згадує з особливим сентиментом серію “Українська спадщина”. Це зокрема монети УКРАЇНСЬКА ЛІРИЧНА ПІСНЯ та УКРАЇНСЬКА ВИШИВАНКА. Каже: колекціонерам особливо сподобалася ця серія. Там використані емалі, кольоровий акцент. Тамподрук і голограма дозволили зімітувати елементи української вишивки. Олександр Харук акцентує на серії “Духовні скарби України”, де вийшла монета, присвячена 900-річчю створення першого варіанта літопису “Повість минулих літ”, найвидатнішої пам’ятки літописання Київської Русі.

Історична тематика — одна з улюблених тем авторів. Розробляючи ескізи монет, їм удається знайти цікаві художні образи, здивувати глибиною символізму, вразити новизною композиції. Монета 500-РІЧЧЯ БИТВИ ПІД ОРШЕЮ саме із того ряду. Вона є модерновою, посідає гідне місце у сучасному монетному контексті світу. На аверсі — композиція з чотирьох мечів, символ військової співдружності польського, литовського, білоруського, українського народів. Місце перетину мечів увінчує стилізований вінок із дубового листя, образ військової слави і звитяги. Тло композиції — розбитий символ Московії — двоголовий орел. Ця монета — не просто нагадування про історичну перемогу, а й місток до сьогодення.

В історичній серії — монета 400 РОКІВ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТУ “КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ”. На реверсі, на тлі староакадемічного (Мазепинського) корпусу,— фрагмент старої гравюри: три спудеї із сувоями в руках. Монета стилістично досконала, як і інша — БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ. На аверсі — точна копія особистої печатки Хмельницького, а на реверсі, окрім відомого його портрета роботи В. Гондіуса (1651), — фрагмент прапора гетьмана з його ініціалами та абревіатурою гетьманського титулу. Головна особливість цього витвору в тому, що це — перша відкарбована монета з увігнутими по гіперболі площинами. Це робить виріб незвичайним, зачаровує глядача.

Вирізняється і монета ПАМ’ЯТІ ЖЕРТВ ГЕНОЦИДУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ. На дзеркальному тлі аверсу — мапа Кримського півострова, на ній — герб кримських татар, тамга. Внизу — колеса паротяга: символ депортації кримськотатарського народу. Центральною на реверсі монети є композиція узагальненого образу кримськотатарської сім’ї. Вона — за заснованим колючим дротом вікном “теплушки”. Такими вагонами здебільшого депортували кримських татар за межі батьківщини. Зліва — дата початку депортації.

А ще ж монети ДЕНЬ ЗАХИСНИКА УКРАЇНИ, УКРАЇНА ПОЧИНАЄТЬСЯ З ТЕБЕ, ДО 100-РІЧЧЯ ПОДІЙ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917—1921 РОКІВ. Новий символічний ряд, нові композиційні прийоми, нові стилістичні особливості — це те, що об’єднує ці монети. Використання художньої стилістики українського авангарду 1910—1930 років в останній із них надзвичайно точно і промовисто відображає соціальні збурення та державотворчі процеси на українських теренах початку минулого століття. Крім того, дизайн монети напрочуд несподіваний і незужитий, відкриває нові напрями стилізації, художнього вираження, формує неповторне обличчя малої пластики.

Оригінальною є монета КОЛЕСО ЖИТТЯ. Тут використано комп’ютерну 3D-модуляцію. Це відкрило нові можливості у реалізації творчих задумів. Мерехтлива текстура покрита локальною позолотою, композиційно вписаний у коло сюжет, глибина образу не залишить байдужим жодного поціновувача малої пластики — сучасної пам’ятної та колекційної монети.

На моє запитання щодо колекціонерів художники “Арттриуму” пояснюють:

— Нині цікавість колекціонерів, та й пересічних громадян України, до українських монет надзвичайно зросла. Їх купують як оригінальний сувенір, подарунок на день народження.

Втім, художники вважають: політика НБУ в цій сфері може бути набагато гнучкішою, й українські монети могли б куди більше поширюватися й збагачувати скарбницю держави. Закордонні монетні двори активно рекламують свою продукцію, тому її добре розкуповують, передусім колекціонери зі всього світу. Кожен витвір має дивувати, хоча здається: чим здивуєш? Ось поляки нещодавно випустили кулеподібну монету. Здивувати можна новітніми технологіями.

“Арттриумівці” подали ідею патинування. Цей прийом “зістаріння” металу традиційно застосовували для срібла, а вони придумали спершу покривати його позолотою. Вона “прозирає” крізь темний наліт: це надає особливого “шарму” виробу. Таку технологію вперше застосували в монеті, присвяченій Пересопницькому Євангелію, на якому присягають президенти України.

Щодо планів — то вони в цих художників набігають, як хвилі на берег. Аби встигнути реалізувати! Зокрема задумали серію монет ПРИЯТЕЛІ УКРАЇНИ: мають бути увічнені постаті, які вболівали й боролися за Україну, принесли їй світову славу.

Словом, цілий мішок монет за ескізами В. Тарана і братів Харуків може набратися!

На нескромне запитання, скільки ж вони мають за свою роботу, художники сміються:

— Якщо думати про мішок із грішми, можна з торбами піти по світу!

Головне — бути в творчому пошукові. Крім дизайну монет, митці оформляють книжки, створюють ескізи марок, працюють в авторській техніці, творячи натюрморти та інші композиції. Збагачуючи себе новим досвідом, вони тим збагачують материк української культури, засвідченої у металі.

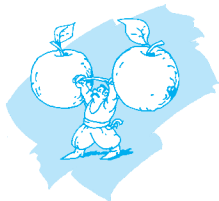

“Подорожник використовували і з лікувальною метою, і в магічних дійствах”.

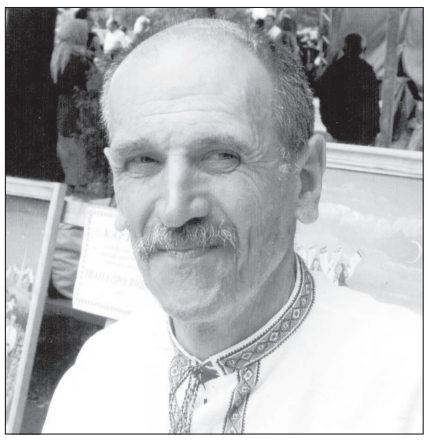

Іван ПРОСЯНИК,
зелейник

Лік на весь вік

Продовження.
Початок у ч. 14—19, 37 за 2017 р.

Запалення стравоходу. Тато радили взяти один корінь лопуха-однолітка й варити в літрі води 10 хв. Тільки-но почне закипати, вкинути два-три листочки подорожника-бабки. Настояти годину вкутаним. Це — денна частка. Вживати за 30 хв. до їжі, три тижні. Тиждень перерва — і за потреби повторити.

Запалення легень. Тато розповідали, що прабабуся Богівна лікували цю недуж подорожником. Розстелялася тонкочинена козяча шкіра, пізніш на ковдру клейонка, свіжий подорожник вкладається двома шарами. Недужий лягав на нього спиною. Подорожник накладався на груди. Зверху клейонка. Тіло добре втеплялося. В напівлежачому стані недужому давали напій із липи, малини та подорожника. Біль у грудях одразу ж зникав. Через дванадцять годин подорожник мінявся на новий. За 3-4 дні безперервного лікування людина повністю одужувала. Ось тому, про всяк випадок, у нас завжди на зиму запасалася велика торба подорожника. Взимку його розпарюють на марлі над киплячим казаном.

Кровотечі (геморойні, шлункові, легеневі, маткові). 2 ст. л. подорожника та кропиви звичайної (дводомної) залити двома склянками окропу. Настояти ніч. Це денна частка. Пити до видужання.

Статева неміч. Взяти під час цвітіння качалочки подорожника й закласти в літровий дзбанок по плечата. Залити 60 % спиртом. Настояти 18 днів у темряві. Відцідити, відтиснути. Качалочки знову залити 40 % спиртом. Настояти 9 днів. Настої з'єднати. Вживати по 1 ст. л. двічі на день натщесерце і перед сном. Цей настій лікує й чоловічу неплідність.

Ниркова коліка. З літру 40 % спирту відлити 200 мл й наповнити посудину щойно розквітлими качалочками подорожника. Настоювати два тижні в темряві. Вживати по 1 ст. л. тричі на день за 30 хв. до їжі.

Нетримання сечі. Вживати, запиваючи водою, по 15 г порошку з насіння подорожника-бабки тричі на день.

Паління. Взяти по ст. л. листу подорожника та кореня дягелю лікарського. Намочити з годину в холодній воді. І жувати 10 хв. Слину сковтнути, а жмаки, добре висмоктані, виплюнути. Тричі на день. Через два тижні, без ламання тіла, ви покинете палити назовсім. Але, зрозуміло, під час лікування залишити цигарки.

Воло. При цій недузі щитовидної залози тато радили з жил подорожника всемеро звити мотузочку й носити на шиї. Тиждень. Спалити й нову надягти. Досить потужний чинник.

Ось ми й підійшли до найголовнішого — подорожник потужний протираковий чинник. Як ми й зазначали, він єдиний із рослин, що лікує **рак легень.** Листя миють, дещо просушують від води, закладають у горщик, пересипають шарами цукром. Настоюють у теплі і темряві два тижні. Вживати по 1 ст. л. 3—4 рази на день за 30 хв. до їжі. Можна зробити й на меду. Три тижні — тиждень перерва — й продовжити лікування. *Примітка*: можна чергувати з соком оксамцю, виготовленим таким же чином. Але по чверті чайної ложки раз на день. Три тижні — тиждень перерви — продовжити подорожником.

Коли родимки починають рости, сіпати, спричиняючи біль, вживають 40 днів чи сік із подорожника, чи сироп, зготовлений як у попереднім приписі. По 1 ст. л. тричі на день. Але пити постійно щопівроку.

Проте тато в своїй практиці розрізняли подорожник-бабку й **подорожник-псячі язики — тобто подорожник довгий Plantago lanceolita.** Останній надзвичайно багатий на дубильні речовини та йодові сполуки. Тому він більш успішно застосовується при гоєнні гнійних ран, коли непокоять рубці на тілі, при волі, при катарах і навіть пухлинах горла, при недужах очей.

Недуги сечового міхура. Взяти по 40 г подорожника довгого, остудника голого, листу дивини багатоквіткової, по 10 г верхівок пагонів туї, по 30 г суцвіть цмину піщаного та майового листя берези. 5 ст. л. на 1 л сирої води. Настояти ніч. Уранці кип'ятять 10 хв. на слабкому вогні. Натщесерце випивають склянку, а решту в чотири заходи протягом дня. Щоразу через годину по їжі.

Катар шлунково-кишкового тракту всіх видів. Беруть по 40 г подорожника довгого, заячої крівці, сухоцвіту болотяного, по 10 г кореня аїру та м'яти холодної, 20 г моріжка, 15 г квітів деревію, 6 г насіння кмину — 5 ст. л. на 1 л окропу. Настояти ніч. Пити як у попереднім приписі, до бажаних наслідків, але не менше місяця.

Волхви-лічці давньої Русі вважали подорожник зелом наймогутнішого і найдревнішого прабога РОДа. Тому цю рослину використовували і з лікувальною метою, і в магічних дійствах. Подорожник із дубовою корою на ведмежім салі застосовувався як найліпше ранозаживне знадіб'я. Вважалося, що витязя, викупаного в міцнім подорожниковому відварі, обмине ворожа стріла. Витязі при клятві на вірність клали на долоні по листку свіжозірваного подорожника, і вважалося, що клятву засвідчує сам РОД своєю долонею. Проте й відступництво каралося жахливо. Зрадника зв'язували й клали між двох мурашників.

Подорожник-семисилець входить у Велике Свароже Коло зіль, що омолоджують людину. Роблять розум яснішим, зір — гострішим, слух — глибшим, яр — молодечішим, пліднішим. Саме з останньою метою відунки радили качалочки подорожника в цвіті як приворот-зілля. Подорожник давали чоловікам, щоб запобігти подружній зраді. При безплідді намовляли пити водночас і жону, й мужа.

Тато кохалися в цій рослині, неодноразово повторюючи: “Сім жил цілющих у цього зела: дві в голівку, дві в ніжки, дві в ручки, а та, що в корінець забігає, — корінцю й допомагає!”

Тато листя подорожника збирали по громовім дощі, як лиш воно обсихало, вважаючи, що широкі долоні подорожника здатні ловити Небесну Силу. Сушили окремо від коріння на горищі. Качалочки ж брали рано вранці, до сходу сонця, одразу ж вкидаючи в літрівочку з міцною горілкою. Насіння обшморгували в жарку серпневу годину. Не віяли. Воно слугувало і чудовими ліками, і найпотужнішим оберегом.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

15 вересня стартує передплата на 2018 рік на періодичні видання за друкованим Каталогом видань України «Преса поштою».

Поштовий індекс — 30617.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Випусковий редактор
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР'ЯН

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”, вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у вересні — 15 200

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**

17038
4 820095 780016